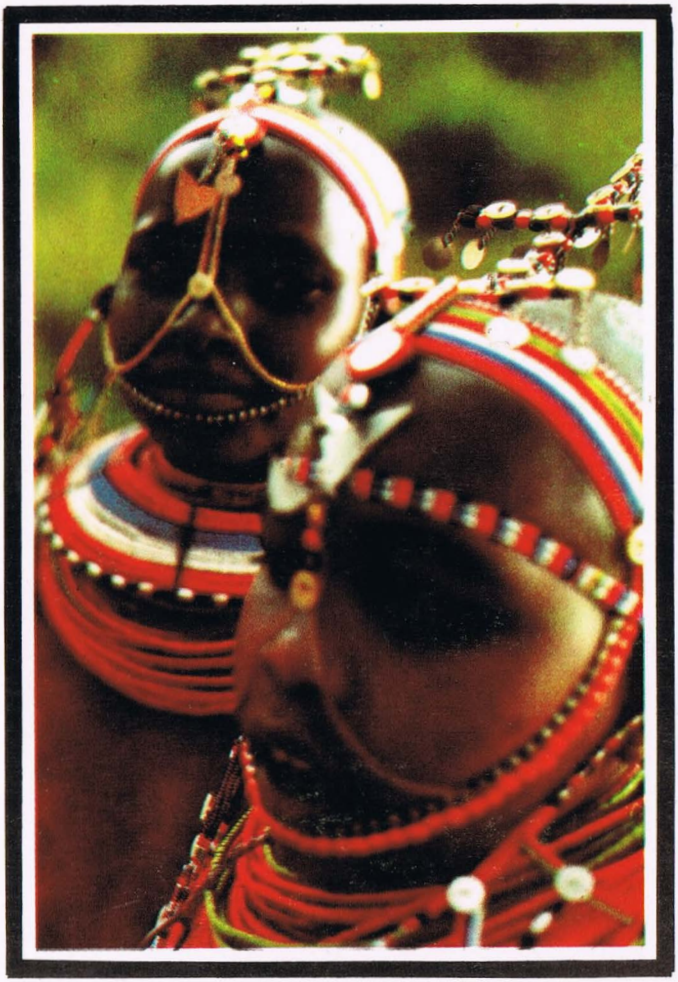
GENDAŞ

fikret otyam

AĞLAMA ANAM

Baskı: Yeni Büyük Dağıtım Matbaası
İSTANBUL - 1991
Dizgi: Erdem Dizgi - Tel: 511 65 98 - 526 37 96

GENDAŞ
Çatalçeşme Sok. No: 19
Cağaloğlu - İSTANBUL

Tel: 527 10 20 - 520 82 12

AĞLAMA ANAM

Fikret OTYAM

Fotoğraflar:

Fikret OTYAM - FİLİZ OTYAM

ZEHİRLİ OKUNU ÜZERİME ÇEVİRDİ VE KOLUNU KALDIRDI!..

Kenya'da Great Rift Vadi'nin o birbirinden büyük, kocaman kocaman dallarıyla, yapraklarıyla masallardaki devleri andıran ağaçların, insan boyunu aşan, adını ve türünü bilmediğim bitkilerin çevrelediği düzlükte tam karşımdaydı. Masai kabilesinin bu genç savaşçısı, zehirli uzun okunu bana çevirmişti. Upuzun ama upuzun boyluydu; savaş belirtisi olarak kara derisini renkli boyalarla nakışlamıştı!

Korktum!

Birden elimde olmayarak geri çekildim.

Boynumda asılı, içlerinde renkli ve siyah beyaz film olan fotoğraf makinelerim, ses alma aracım birbirine çarptı; ama yine de, bir anlık duraksamadan sonra, elime ilk gelen fotoğraf makinelerinden birisini gözüme getirmemle bir kare resim çekmem bir oldu!

O, akları neredeyse yuvalarından oynayacak gözlerini gözlerime dikmişti. Ucu zehirli okunu tutan eli, kolu ve ok, korkunç Afrika güneşinin altında pırıl pırıl parlıyordu.

"Kusura bakma," der gibi elimi kolumu oynattım, gülümseme korkuyla karışıktı; geri

çekilirken, "Tamam bir daha fotoğraf çekmem, bak gidiyorum işte," diyordum işaretlerimle!

Bu dev yapılı Masaili genç savaşçı, kabileyi oluşturan yüz onbeş binden birisiydi, Masailer Güney Kenya ile Kuzey Tanzanya bölgelerinde yaşarlar, Maa dilini konuşurlar; bense bu Maa dilini nereden, nasıl bilebilirdim?

DERİN BİR NEFES ALDIM

Genç bir savaşçı da şaşırmıştı, heykel gibi duruyordu; kolunu yavaş yavaş indirdi. Oh dedim içimden, oh! Derin bir nefes aldım. Kara bedenini kırmızı boyalarla nakışlamıştı yer yer, uzun saçları da kırmızıydı. Masailer vücutlarını ve saçlarını yörede bulunan kırmızı bir toprakla boyarlar; hayvanların içyağını toprakla karıştırıp, omuzuna kadar inen saçlarını da! Ama saçların uzunluğuna bakmayın, koyun yününden peruk yaparlar, örerler bu yünleri ve kendi saçlarıyla düğümleyip geçirirler kafalarına!

Gerçi renkli bir resmini çekmiştim, ama yine de alıcı gözle bakıyordum genç savaşçıya. Sağ kolunun bileğinde boncuklardan örülme bir bilezik vardı, boynunda da aynı boncuklarla örülme geniş kolyeler. Bunların ucu karnına kadar iniyor, dolanıyordu beline. Boncuklar elvan elvandı, parlıyordu güneşte O çok uzun bacaklarını da sarı, beyaz, kırmızı ve mavi boyalarla nakışlamıştı; kulaklarından da yine boncuk küpeler sallanıyordu.

Anımsadığım bunlar.

Cıvıl cıvıldı orman, binlerce kuşun katıldığı bir konserdi bu; notasız, yöneticisiz. Ve birden korkunç bir kükremeyle tüm sesler kesiliverdi; ormanlar kralı aslanın kulakları zonklatan kükremesinden hemen sonra, kaçısan hayvanların patırtılı ayak sesleri başladı. Ağaçların arasından, önce, bizim yabani eşek dediğimiz kara derisi ak çizgili bir zebrayı gördüm; yıldırım gibiydi. Sonra, o çok iyi bildiğim, ülkemde Urfa'da Harran ovasında kimi otomobille, kimi tarım ilaçlama uçağıyla avına çıktığım ceylanlar, koca boyu ve boynuyla bir zürafa ve impala'lar!

Kaçışan havyanların ayak sesleri giderek uzaklaştı, kuşlar yavaştan yavaştan ötmeye başladılar. Sonra orman yine eskisi gibi cıvıltılarla doldu. Bundan yararlanıp ayaklarımın dibinde duran fotoğraf makinelerinin çantasını yavaşça omuzuma attım, sonra Masailerin köyüne doğru koşmaya başladım. Genç savaşçı, yaban öküzü derisinden yapılmış, gergin ve üzerinde kabilesinin işareti olan kalkanını göğsüne tutarak bir kedi sessizliğiyle ormana dalıvermişti.

O, ucu çok zehirli okunu bana [illegible] cağını biliyordum. Köyden biraz uzak[illegible] ardı ardına fotoğraflarını çektim. [illegible] mış olabilirdi. Masai kabilesinin bir [illegible] nün yaşadığı köyde, karımla birlikte [illegible] me yapıyor, küçük sinema makin[illegible] ardına fotoğraf ve film çekiyordum. [illegible] kırk kadar kızlı erkekli Masaili [illegible] leri içinde ellerinde mızraklar, [illegible] denilen ve altı davulun [illegible] kabaktan yapılma [illegible] Chapou [illegible] dadul ve Bombumbu adlı [illegible] dalkalarca dans [illegible] mişlerdi; kimi zaman [illegible] yere dayalı çok

büyük bir davul daha vardı, Musondo. Musondo çalan Masaili sırası gelince buna hızlı hızlı vuruyor, sanki orman inliyordu o an. Sonra dansçılar çılgın gibi sıçramaya, birbirlerinin arasından geçmeye, kalkan ve oklarını birbirlerine değdirmeden eğilip kalkmaya başladılar. Her yanlarındaki boncuk süsler pırıl pırıl parlıyordu. Heyecan içindeydik.

Ses alma aracımı bir ağaç dalına asmıştım. Ara sıra ağacın yanına gidiyor, bandı gözlüyordum; bitip bitmediğine bakıyordum. Ama bu ara yine fotoğraflar çekerek! Bu fırsat, kimbilir bir daha elimize geçebilirmiydi? Her dakikayı, her saniyeyi değerlendirmek istiyorduk.

Genç kızlar, yabancılardan kaçmıyorlardı. Bunlar pek süslü kızlardı; rengarenk boncuklardan yapılma kolyeler, küpeler, başlıklar, bilezikler, kara bedenlerinde şıkır şıkır. Kırmızı rengi çok seviyor olmalılar; üstleri çıplaktı, bellerine dizkapaklarına kadar inen kırmızı bezler dolamışlardı. Ayak bileklerinde de, tıpkı bizim Doğu ve Güneydoğu Anadolu kadınlarından bazılarının taktıkları, Halhal denilen bileziklerden vardı.

Ama bunlar madenden değil, renkli boncuklardandı.

En çok boyunlarındaki kolyeler dikkatimi çekti. Bunlar sert tellere geçirilmiş boncuklardandı ve çenenin altında başlayıp tüm göğsü kaplıyordu. Başları da öyle, her yan boncuk, boncuk. Bunlar alınlarından dolaşıyor, kulaklarındaki uzun küpelere ilişiyor, boyunlarını sıkıca sarıyor, aşağı doğru inerken giderek genişliyordu. Kabilede tüm kadınlar, kızlar saç uzatmıyor; aksine ta dibinden kesiyorlar. Yusyuvarlak biçimli başlarına dolanmış boncuk süslemeler, onları daha bir güzelleştiriyor ve kolyelerini, küpelerini daha bir ortaya çıkarıyor. Erkeklerse saçlarını uzatıyor, yetmezmiş gibi koyun yününden peruk, yani takma saçlar takıyorlar. Bunları, hayvan yağıyla kırmızı toprağı karıştırıp bir de boyuyorlar. Sadece süs değil, savaşta boyunlarını da korurmuş!

ÖNCE BİR YUDUM SU İÇTİM

Masailerin kulübeleri ağaçtan. Uzun dalları ters U biçiminde büküyorlar, sonra tersinden yine dallar sokuyorlar, örüyorlar, bunun üzerine de çamur sıvıyorlar. Kulübeler en fazla bir insan boyu, ufacık kapıları var. Eğilip giriyorsunuz; içerde birkaç batta-

niye, kamış yapraklarından örülme örtüler, topraktan birkaç kapkacak. Tüm eşyaları bunlar, ama bir şey daha var: Her insanın dayanamayacağı korkunç bir koku. Zaten Masailerin hepsi sanki bu kokudan sürünmüş! Bir ottan elde ettikleri sıvıyı, iç yağıyla karıştırıp vücutlarına sürüyorlar; hem bedenleri pırıl pırıl parlıyor, hem de burada çok boy çeşit çeşit ısırıcı sinekten korunuyorlar. Sinekler yaklaşamıyor bu kokuya ve ısıramıyorlar kara derilileri!

Bir kulübenin önünde yere oturmuş, renkli boncuk ören Masaili kadının yanına oturdum, kemerinde sallanan mataramı alıp bir yudum su içtim önce! Korkumu ve heyecanımı yendim, rahatladım! Sonra fotoğraf makinelerimi alıp içindeki filmleri kontrol ettim. Boşalmış bobinlerin yerine yenilerini taktım. Bir şey çıt etti; bu sesi bilirim. Bu çıt sesi yıllardır kullandığım fotoğraf makinemden geliyordu. Kafamı kaldırdım, karım Filiz benim fotoğrafımı çekiyordu. Olanları ucuz atlattığıma gülüştük.

TEMMUZ AYINDA KIŞ!

Defterimi çıkarıp bazı notlar aldım ve deftere ilişik dünya haritasında, Afrika'nın bu 582.400 metrekarelik ve 14 milyon nüfusu olduğu sanılan Kenya ülkesine de bir kırmızı nokta koydum.

Temmuz ayı içindeyiz ve sözüm ona burada kış var! Kış var ama, biz ipincecik gömlekler altında terliyoruz. Sanırım Masaililer biraz üşüyorlar!

Şişman bir Masaili görmek olanaksız; hepsi tornadan çıkmış gibi biçimli, adaleli ve çoğu uzun boylu. Hele erkekler! En sevdikleri gıda süt... Çok süt içiyorlar, ama süt her zaman yalnız içilmiyor. Duyduğumuz zaman şaşırdık, inanamadık; görünce anladık doğruluğunu. Büyük baş havyanların boyun damarlarından birisini şişliyorlar, başlıyor kan akmaya, bu kanı alıyorlar yeteri kadar, sütle karıştırıp öyle içiyorlar. Hayvanın boynuna da bir çamur sürüp kan akımını önlüyorlar! Pek lezzetli olurmuş, olurmuş ama biz bu lezzetli sütten içemedik, içimiz kaldırmadı!

Yağışlar uygun olmadığı için kabile hayvancılıkla ve avcılıkla geçiniyor.

Çevrelerinde leoparlar, yabani mandalar var. Bunlar genellikle kayalık orman bölgelerinde görülüyor. Zebralar, zürefalar, impala ve gazeller ise açık ovalarda yaşıyorlar. Bir yığın inançları var Masaililerin. Tanrı kendilerine ot ve davar vermiştir, bu nedenle toprağı işlemek vahşi hayvanların etini yemek Tanrı'ya hakarettir! Aslan ve zaman zaman leopar avlıyorlar. Kalkanları için yabani manda ve zebra derisi gerektiğinde, bunları bir başka kabilenin avcılarından alıyor, yerine kendi ürettikleri şeylerden veriyorlar. Hayvancılığa son derece bağlı olduklarından birbirlerini selamlarken **"Umuyorum ki davarın iyidir,"** diyorlar. Böylesine bağlılar hayvancılığa!

Sevdik Kenya'yı programımızı iyice inceleyip kalma süremizi uzattık, aslan ve fil avı için olanaklar aramaya başladık. Ne var ki Kral Kenyatta, biz Kenya'ya gelmeden bir hafta önce bu hayvanların avlanmasını yasak etmiş! Karımla takıldık birbirimize, **"Kenyatta duydu geleceğimizi, bunlar ava başlarsa Kenya'da aslan ve fil kalmaz dedi ve bu buyruğu verdi!.."**

Kenya halkı, yiğit ve savaşçı bir toplu-

luk... Bir sömürge iken İngilizlerle ok ve kalkanlarla, tuzaklarla savaştılar ve bağımsızlıklarına kavuştular, yıllarca uğraş verip. Sömürgeciler pes edip çıktılar ülkeden. Ama adı üstünde, sömürgeci, bırakır mı sömürgeyi kolayca? Onlar da bırakmadılar, kapıdan çıkıp pencereden giren hırsızlar gibi yine çokuluslu şirketleriyle bu ülkeyi de sömürmeye devam ettiler. Ediyorlar da!

Kenya'nın Başkenti Nairobi ile bir başka büyük kenti olan Mombassa'nın arası 480 kilometre. Bu arada her çeşit yabanıl hayvanı görmek olanağı var. Nairobi'de **"Öksüzler Yurdu"** var, ama bu öksüzler yurdunda Kenya'daki tüm yabanıl hasta ve bırakılmış hayvanlar barındırılıyor. Kocaman bir park. Nil nehrinin büyük bir kaynağı olan Viktoria gölü yöresinde, antilopların koşturduğu ağaçlıklı ovalar ve ünlü yazar Hemingway'ın da çok sevdiği, sık sık gelip avlar yaptığı romanlarını yazdığı Masai Mar yer alıyor. Buraya **"Hemingway'ın Ülkesi"** diyorlar, bir bunalım sonucu silahını çekip kendini öldürdüğünden beri.

Yılın belirli zamanlarında iki milyon pembe flamingonun toplandığı Lake Nukuru Ulusal Parkı, dört yüz çeşit kuşun yaşamının izlenebildiği Rift Valley gölü, soda elde edilen Magadi Gölü, otomobille deveyle, uçakla her türlü avın yapılabildiği ovalar, dağlar kişinin kolay ayrılamayacağı yerler.

Kenya'nın Başkenti Nairobi ise yedi yüz bin nüfuslu, çok bakımlı cennet gibi bir kent. City Hall, uluslararası toplantıların yapıldığı büyük bir yapı. İçinde birçok toplantı salonu

var. 900 kişilik toplantı ve tiyatro salonu, çok kanallı çeviri aygıtıyla donatılmış. Nairobi Üniversitesi bir Ulusal Müze ki, insan içine girdi mi çıkmak istemiyor! Yabani hayvanları doğal yaşamları içinde izliyorsunuz. Kenya'nın tarih öncesi insanları, kuş, balık ve böcek koleksiyonları, bitkiler, çeşitli kabilelere ait silahlar, giysiler, takılar... Hele hele yılanların barındırıldığı bölüm; Krokodiller, piton yılanları, zehirli zehirsiz, irili ufaklı yüzlerce yılan... Bitişiğinde sayısız kuşun öttüğü, uçuştuğu ve her renkten Afrika kuşunun görüldüğü kuş parkı... Evet ayrılmak istemedi canımız. İstemedi ama, yolcu da yolunda gerek!

Mayıs, haziran ve temmuz aylarında en soğuk, ocak, şubat ve mart aylarında ise en sıcak günlerin yaşandığı Kenya'yı çok ama çok sevmiştik.

Elimdeki haritaya dalıp gittim, kırmızı noktaları incelemeye başladım. Türkiye'den ayrılalı çok oluyor. Önce otomobille ve binbir serüvenle İran'a yapılan bir yolculuk; oradan Afganistan'a, oradan Pakistan'a, Irak'a.. Sonra uçakla Mısır, Mısır'dan Kuzey Yemen... Kuzey Yemen'den yine uçakla

Cibuti'ye, oradan yakın zamana kadar Habeşistan dediğimiz Etiyopya'ya, buradan da Kenya'ya uçup gelmiştik!

Bir iç savaşın olduğu Lübnan'a gitmemiz gerekiyor, oradan yeniden Kahire'ye ve uçak değiştirip İstanbul'a uçacaktık!

BİR NOT KÂĞIDI

Defterimin arasından bir kâğıt düştü, sinirli bir anımda yazmışım, hızlı hızlı yazmışım; eğri büğrü satırlarımdan belli:

"TEYZEMİ BULAMADIM, YEMEN KAZAN BİZ KEPÇE. HELE BAŞKENT SAN'A'DA TEYZEMİ ARAMADIĞIMIZ SOKAK EV KALMADI NEREDEYSE. BUGÜN KENYA'YA UÇUYORUZ. OLANAK BULURSAK FOTOĞRAF ÇEKMEK İÇİN ASLAN VE FİL AVINA KATILACAĞIZ."

Kâğıdı yeniden defterimin arasına yerleştirdim, üzgün.

Neden Kuzey Yemen? Ne işimiz vardı

burada? Türkiye neresi Yemen neresi? Sanki gitmekle, uçmakla bitmeyecekmiş gibi gelen bir yol, bir yolculuk!

Annemin ve babamın yüzünden!
Ve yine anam düştü aklıma!

"Karanfil Yemen'de biter
Kına efil efil tüter
Koyverin de Musam gelsin
Zabitin ettiği yeter!"

-Yemen'e gidenlerin
ardından söylenen
Anadolu türkülerinden-

Bir kırmızı gül müydü, karanfil miydi yaşamasız elindeki çiçek? Anımsamıyorum, ama kırmızıydı.

Dudaklarını oynatmak istiyordu, istiyordu ama oynatamıyordu ve çıkmıyordu

sesi! O, buğulu kara gözleriyle bakıyordu bir noktaya, hep bir noktaya..

"Ağabeyimi mi soruyorsun ana, beni anladıysan, beni duyduysan başını salla hafifçe, olmazsa gözlerini kırpıştır, olmaz mı? Ama zorlama kendini."

Dudaklarını oynatmak istiyordu; elinde, o yaşamasız elinde kırmızı bir çiçek! Karanfil miydi, gül müydü acep?

Doktor:

"Son çare, belinden su alacağız," dedi, çaresizlik içinde ve gözleri nemli.

Doktorun dediği yapıldı; belinden, kocaman bir iğneyle aldılar suyu!

Yarar etmedi!

İlkin, o kırmızı çiçek düştü elinden, gevşeyen parmaklarının arasından, o fersiz gözleri daha bir söndü ve yumuldu yavaş yavaş! Bir şeyler demek istedi son bir çabayla, diyemedi!

Sarıldım boynuna, hafifçe düştü başı kollarıma ve anam ölmüştü!

Onu, bu güzel insanı, beni doğuran, beni büyüten, ninniler masallar söyleyen, leğene koyup misk kokulu sabunlarla gıcır gıcır yıkayan, en sevdiğim yemekleri yapan, hastalanınca başımdan ayrılmayan, günlerce uykusuz kalan, beni seven, beni kollayan anamı artık göremeyecektim yaşadığım sürece!

İnanamıyorum anamın öldüğüne, öleceğine!. Analar ölmemeli, çocuklar, babalar, kardeşler yani tüm insanlar ölmemeliydi. Ölmemeliydi ama doğa yasası bu, tüm canlılar sırası gelende öleceklerdi ve ölüyorlardı! Sıra anama gelmişti demek!

Ellerini tuttum, kapandım üzerine, ağladım, ağladım, yanakları yine sıcacıktı, "Bir şeyler söyle ana," diyordum, "n'olur aç gözlerini, aç, konuş, oğlum de, yavrum de, sev beni, okşa o pamuk ellerinle!"

Anam yaşamıyordu artık, ne yaptıysak, ne ettiysek, hayır, artık yaşamıyordu. Nice analar gibi o da toprak olacaktı artık; zordu bunu kabul etmek, buna inanmak. Ama gerçekti işte, işte önümde soluksuz yatıyordu, döşeğinde!

Anam Naciye, Konya'nın Beyşehir

üçünde: Kolağası (1) Osman Efendinin kızlarından birisi, öteki kızın adı Zülfiye.

Kolağası Beyşehir'li Osman'ı, topraklarımız arasında bulunan Yemen'e gönderdiler görevle; yıllar, ama yıllar önce, taaa Osmanlı İmparatorluğu sırasında. Yemen, o zamanlar Osmanlı İmparatorluğunun sınırları içindeydi ve bizim ülkemiz sayılıyordu nice yerler gibi.

Yıl, 1548.

Büyük ve ünlü padişah Kanuni Sultan Süleyman, Almanya seferindeydi ve Mısır da sınırlarımız içinde. Ve orada Hadım Süleyman Paşa Mısır Beylerbeyi (2) idi. sonraları Osmanlı İmparatorluğunun Derya Kaptanı olmuştu. (3)

Ferman salındı Hadım Süleyman Paşaya:

"Tez gelesin buraya Hadım Süleyman Paşa, tez gelesin."

---

(1) **Kolağası:** Eskiden orduda yüzbaşı ile binbaşı arası.

(2) **Beylerbeyi:** Sancak beylerinin başı.

(3) **Kaptanı derya- Derya kaptanı:** Eskiden bahriye nazırlığı ile donanma başamirliği görevlerini yükümlenmiş kişi.

Buyruk kesindi, Hadım Süleyman Paşa kalkıp gitti Kanuni Sultan Süleyman'ın otağına (1), selâma durdu, öptü eteğini. Padişahın yanında Sadrazam (2) İbrahim Paşa da vardı, komutanlarla.

Derya Kaptanı Hadım Süleyman Paşa ellerini kavuşturdu, başını eğip konuştu:

"Buyur yüce Padişahım, Hadım Süleyman Kulun buyruğunu bekler, ülkemin ve Padişahımın yolunda canım fedâya hazırdır, buyur!"

Padişah Kanuni Sultan Süleyman buyurdu:

"Ya Hadım Süleyman Paşa, Derya Kaptanım, bilirsin seni neden çağırdım?"

"Buyruğunu beklerim yüce Padişahım, ulu sultanım!"

"Buyruğum şudur ya Paşa, ülkemizin ve benim derya kaptanım olarak Hindistan'a sefer eyleyeceksin, Osmanlı'nın yüceliğini,

---

(1) **Otağ:** Süslü büyük çadır.

(2) **Sadrazam:** Osmanlı İmparatorluğu zamanında başbakan.

kudret ve kuvvetini, adaletini oralarada da göstereceksin. Ne gerekirse onlar derhal yapıla, dinimiz kollana, var git hazırlığına başla!"

"Buyruk yüce padişahımındır," dedi Derya Kaptanı Hadım Süleyman Paşa; eğildi, padişahın eteğini öptü, geri geri çıktı, otağdan.

Ve Süveyş'e geldi Derya Kaptanı Hadım Süleyman Paşa. Süveyş'teki gemi yapım tezgâhlarında yetmiş parça kadırga (1) yaptırdı; yardımcı gemi sayılan ve adına "parça" denilen otuz da başka tip tekne betirtti. Bunlara 20 "Balyemez" topu ve 70 çeşitli top koydurttu. Ve Derya Kaptanı Hadım Süleyman Paşa komutasındaki büyük ve güçlü filo denize açıldı. Oradan da Hind Denizine yelken bastılar!

Büyük filo, Kızıldeniz'de Yemen ülkesinin Kamaran adasına uğradı, oradan Aden önünde demir attılar ve Derya Kaptanı buyruğunu verdi;

"Askerleri, leventleri Aden'e

(1) **Kadırga:** Hem yelken hem kürekle hareket ettirilen savaş gemisi.

çıkılacaktır; sen, var git askerlerinle, Aden valisine haber eyle, durman!"

Leventler çıkmaya başladılar Aden topraklarına. O sıralar Aden ve yöresi Yemen'e buyruk olup çökme döneminde bulunan Amiriye Devletine bağlı idi ve Davut Oğlu Amir isminde bir Emir (**1**) tarafından yönetiliyordu. Aden'in ayrıca Seyyit Ferhan adında bir valisi vardı ve Vali Seyyit Ferhan buyruğu aldığında kuş olup geldi, eğilip etek öptü, "Buyruğunuza hazırım ya Derya Kaptanı Hadım Süleyman Paşa hazretleri," dedi. Buyruklar verildi, buyruklar alındı ve Vali hepsini hemen yerine getirdi. Bu valinin Davut Oğlu Amir ile arası açıktı; hazır eline olanak geçmişken Emir Davut Oğlu Amir'i bir güzel çekiştirdi, kötüledi ve Hadım Süleyman Paşaya yaltaklandı. Hadım Süleyman Paşa derhal buyruk verdi:

"Tez gidile ve Emir Davut Oğlu Amir buraya getirile!"

Getirdiler!

---

(1) **Emir:** Araplarda ve daha başka Müslüman uluslarda "Başkan" anlamında kullanılır.

Ve de biraz sonra, başta Davut Oğlu Amir ve yandaşları, gemilerin seren direğinde asılıydı; üç gün sallandılar orada yelken bezi gibi!

Donanma açılmıştı Hind denizine, döndüler dolaştılar yelken bastılar, kürekler çekildi, sonra Yemen'in Muha limanına demirlediler. Muha taraflarına Nadüha Ahmed isimli çok zengin bir kişi buyruk veriyordu; Derya Kaptanı haber saldı "Derhal buraya gele, konuğumdur!"

Konuk olarak geldi Nahüda Ahmed ve yandaşları.

Buyruk verdi Hadım Süleyman Paşa:

'Kelleleri derhal vurula!"

Ve kesildi kelleleri; paralarına, zümrütlerine, elmaslarına ve diğer tüm değerli taşlarına ve de mallarına el konuldu!

Ve Derya Kaptanı Hadım Süleyman Paşa ve komutanları ve leventleri ve cengaverleri ellerinde palaları, kılıçları, gürzleri ve okları, yayları çıktılar karaya ve Zebit denilen yere yöneldiler; oraları da kattılar Osmanlı

topraklarına, bir kaymakam atayıp Zebit'e gemilerine döndüler ve böylece Yemen de artık Osmanlı ülkesinin sınırları içindeydi ve biraz daha büyümüştü haritadaki yeri Osmanlının.

Divanı Hümayun'da (1) ikinci Vezir (2) Boşnak Deli Hüsrev Paşa vardı ve Derya Kaptanı Hadım Süleyman Paşa'yı hiç sevmezdi. Açıktı araları, sık sık tartışıyorlardı ve sonunda, Hadım Süleyman Paşa'yı görevinden attı, Malkara'ya sürgüne yolladı ve Paşa 1548'de sürgün yaşamı sürerken göçtü öte dünyaya, öldü.

"Hadım" takısıyla isimleri başlayan başka paşalar da vardı ve başka paşalar da yaşamıştı Osmanlı ordusunda. Bunlardan birisi de o, dünyayı çok küçük bulan Yavuz Sultan Selim'in, yiğit, vuruşkan değerli bir paşası Bosnalı Hadım Sinan Paşa idi. Yavuz Sultan Selim Mısır üzerine daha önce sefer eylediğinde Veziriazam Hadım Sinan Paşa, cengâverlerinin önünde vuruşurken Ridaniye

(1) Padişahın da bulunduğu devlet adamlarının katıldığı büyük meclis.

(2) Vezir: İmparatorluk zamanında devletin askerlik, valilik gibi yüksek görevlerini gören ve paşa sancağı taşıyan kimse.

meydan savaşında kılıç darbeleriyle düştü atından, ağır yaralandı, otağa aldılar; ama bu değerli komutan şehit oldu.

Yavuz Sultan Selim, bu koca padişah ağlıyordu ardından:

"Mısır'ı aldık ama, Sinan'ı kaybettik!" diyerek.

Koca bir imparatorluktu Osmanlı İmparatorluğu. Akdeniz çoktan gölü olmuştu Osmanlının, ötelerde çoook ötelerde Yemen'i de içeriyordu sınırları.

Anamın babası Beyşehirli Kolağası Osman da bu işlerden yüzyıllar sonra Yemen'e gönderildi görevle. Anam Naciye ve kardeşi Zülfiye burada gözlerini dünyaya açtılar. Yemen'in San'a kentinde.

Yine aradan geçen yıllar, yüzyıllar içinde Osmanlı İmparatorluğu da eski gücünü, eski kuvvetini, yüceliğini giderek yitiriyordu. Yemen halkı da, Osmanlı sınırları içinde olan nice ülkeler gibi baş kaldırıyordu Osmanlıya!

Zeydî aşiretinin başı İmam Yahya da ülkesinde yönetime başkaldırmıştı; yöresel

savaşlar oluyordu ardı ardına, kanlı savaşlar... Anavatandan çok, ama çok uzak bu topraklara asker mi dayanırdı, top tüfek mi? Binbir zorlukla geliyordu askerler, savaş araç ve gereçleri; binbir zorlukla... İstanbul Hükümeti askerlerine, memurlarına maaş veremez duruma düşmüştü üstelik!

Karışmıştı Yemen de. Akın akın asker gönderiliyordu Yemen topraklarına. Bunların arasında eczacı mülâzım (1) Vasıf İbrahim de vardı, gönüllü katılmıştı orduya. İstanbul'dan gemiye binip bir buçuk ay sonra ayak basmışlardı yemen topraklarına binlerce Anadolu evlâdı, asker, subay; yük taşıyacak katırlar, toplar tüfeklerle.

Savaş giderek kızışıyor, binlerce Anadolu çocuğu Yemen'lilerin ucu kıvrık ve "Cenbiye" denilen çok keskin kamalarıyla, taşlarla, mermilerle ve hastalıkla kırılıp gidiyordu çöllere, dağlarda. Şaşkındı Osmanlı yönetimi, bu çok sıcak yerlerdeki Mehmetçiklere kışlık giysiler gönderiyorlardı. Sıtma, trahom, pis sulardan, çeşitli bağırsak hastalıklarından patır patır dökülüyorlardı Yemen topraklarına bu Anadolu çocukları.

(1) **Mülâzım:** Teğmen.

Anayurtlarından çok uzaklarda, başka topraklara düşüyorlardı cansız, acılar içinde. Ve anatopraklardaki anaları, bacıları, eşleri, çocukları oraya gidip de dönemeyen, geri gelmeyen yakınları ardlarından yanık türküler yakıyorlar, söylüyorlardı gözyaşlarıyla.

Elif adlı bir Anadolu kadını, Yemen'e gidip de geri gelmeyen kocası Musa için ağıt söylüyordu, gözyaşlarıyla:

"Bahçenin de ardı dağlar
Yağlığını (1) kıvrak bağlar
Koyurun da Musam gelsin
Yemen'de oturan beyler!"

Anadolu'nun bir başka yerinde de bir başka can, gidip de gelmeyeninin ardından ağıtlanıyordu:

"Yine başkaldırmış Yemen İmamı
Andık orda şehit babanı
Bana ağlatmasın Tanrım, anamı
Adı Yemen'dir gülü dikendir
Giden gelmiyor acep nedendir?"

---

(1) Yağlık: Mendil, başa ve bele bağlanır.

YEMEN'E GİDİYORUZ

Yemen'e gönüllü gidenlerden eczacı teğmen Vasıf İbrahim, gençliğinin on yılını bu topraklarda geçirdi.

Geldiğinin ikinci yılıydı.

Bir mektup geldi babasından, İstanbul'dan. Genç karısı çok hastaydı, sayıklıyordu kendisini, acaba izin alıp gelebilir miydi? Gelirse çok, ama çok iyi olacaktı!

Vardı gitti komutanlığına, anlattı, görüştü, dilekçeler yazdı ve sonunda Hüdeyde limanından bir yabancı vapura bindi, beşinci haftanın sonunda Galata rıhtımına ayak bastı. Atladı faytona, adresi verdi. Bir rüya gibi geliyordu doğduğu kentte olmak, bir rüya gibi!.. Ama atlar gitmiyor gibiydi. İçi içine sığmıyordu bir türlü. Arabacıya seslendi:

"Biraz daha hızlı, biraz daha!"

Kamçılıyordu arabacı atları. Parke taşları üzerinde araba sekiyor, atların nallarından kıvılcımlar çıkıyordu. Yaklaştı evine, daha yaklaştı, daha yaklaştı, durdurdu arabayı, parasını verdi ve hemen çıktı merdiven-

leri, yumrukladı kapıyı. Seslendi bir yandan: "Açın! Açın ben geldim, ben!"

Çünkü Yemen'den gelebilmek, gelmek sanki hiç olmayacak bir iştir!

Evin, ceviz oymalı, nakışlı kapısı açıldı yavaş yavaş. Kapıyı açanlar şaşkınlık içindeydiler, inanamıyorlardı gözlerine. Bu gelen oğullarıydı, daha büyümüş, daha gelişmiş ve bıyık bırakmış. Sonra sarıldılar birbirlerine, oğul anasının, babasının ellerini öptü; gözler doluydu, gözler giderek doldu ve yaşlar aktı gözlerden.

Çantasını aldı içeri.

Yutkunuyordu genç teğmen.

Soramıyordu karısını, sıcağı sıcağına; ayıptır, töreye sığmaz!

Arandı gözleri.

Ev halkı donmuş gibiydi; kıpırdıyordu dudaklar, kıpırdıyordu ama demiyordu, diyemiyordu hal böyle böyle diye!

Anası, ağlıyordu koltukta.

Anladı.

Neden sonra ana başladı anlatmaya:

"İki," dedi, sustu, sonra ağır ağır devam etti, "İki gün önce toprağa verdik onu, adını ana ana ruhunu teslim etti, kurtuldu, sen sağ ol!"

Eczacı teğmenin genç karısı da veremin kurbanı olmuştu. Teğmen ertesi günü mezarlığa gidip en taze mezara bir çiçek bıraktı ve döndü Yemen'e, vatan bilinen topraklara. Gereğinde savaştı, ilaç yaptı subaylara, erlere, hastalara. Hava değişimli hastaları anavatana götürecek kafilelerle Hüdeyde limanına indi defalarca. Yıllar birbirini izliyordu. İngilizlerin her türlü kışkırtmayı, yardımı yaptığı İmam Yahya kuvvetleri bir yandan, sonradan savaşa katılan İngilizler bir yandan, savaşı iyice hızlandırdılar ve ordu, sonunda yenik düştü ve O da niceleri gibi esir düştü İngilizlere!

Kimileri evleniyordu esirken! Subaylara olanak tanıyordu İngilizler. Kocaman bir gramafonları bile vardı esir subayların; Londra'da doldurulan en son aryalar, operalar, senfoniler dönüyordu taş plak olarak bu gramafonlarda. Batı müziğini burada tanıdılar ve eczacıya "Seni de evlendirelim," dedi arkadaşları, "kocasını savaşta yitirmiş bir

hanım var, bizim Şehit Kolağası Beyşehir'li Osman Efendinin kızı, gel sana alalım bunu!"

Sonunda olur dedi, yüzünü görmediği bu kadanla evlendi. Naciye kadının ilk kocasından bir yetim oğlu vardı, Mehdi adında. Bir de kız kardeşi vardı Naciye kadının, ipek saçlı, kara gözlü Zülfiye. Ne ki Zülfiye'nin o kapkara gözlerine gölge düşürmüştü çiçek hastalığı! Bundan mıdır nedir, yanık yanık türküler söylerdi, ağıtlar söylerdi, tıpkı anavatandaki analar, bacılar gibi!

BARIŞ... BARIŞ... BARIŞ...

İnsanlar anladılar sonunda, savaşın yanı sıra barış diye de bir şey vardır! Neden vuruşurlar, neden öldürürler birbirlerini acımasız, neden evler ocaklar yıkılır, çocuklar babasız kalır? Evet, barış, bunlar artık olmasın diyedir. Barış anlaşması imzalandı, esirler dönecekler ülkelerine artık. Yenilmiş koca bir ordunun ezilmiş subayları, çavuşları, erleri, memurları acılar içinde yine de. Kimisi silahlarını cephanelerini teslim etti İngilizlere, kimisi vermektense yok edelim

dedi ama anlaşmaya aykırıdır bu, yenenin buyruğu kesin, yine de bazı komutanlar dinlemediler bunu, kullanılmaz duruma getirdiler!

Kocaman bir vapur yanaştı Hüdeyde limanına, Baron Bek adlı bir yolcu vapurudur bu. Esirleri İstanbul'a götürecek, bir Alman vapuru, kocaman!

Eczacı artık binbaşıdır, Karısı Naciye, üvey oğlu Mehdi, karısının kardeşi Zülfiye de sıradaydı, gemiye bineceklerin sırasında. İngilizler ellerindeki listelere bakarak esirleri bindirdiler Baron Bek'e. Ve sıra onlara geldi. Savaşı kazanmış İngilizler kendi havalarındaydılar, gururlu, şımarık, "Sen," dediler Zülfiye'ye, "sen binemezsin vapura, burada kalacaksın!.."

Bir tartışmadır başladı ve uzun sürdü, Zülfiye de bir Türk komutanının kızıydı ve Türk uyrukluydu, onun da esir sayılması gerekliydi ve esir olduğu için anlaşmaya göre elbette binecekti esir taşıyan vapura! Dikbaşlı İngilizler dayattılar; "Gidemez!" Sonuna kadar direttiler, konu yüksek komutanlara ulaştı, burada da tartışmalar sürüp gitti, ha-

ber geldi ki, "Naciye gidebilir, çünkü o bir esir Türk subayının eşidir. Çocuk Mehdi de gidebilir, çünkü o da esir subayın oğludur, ama Zülfiye gidemez, evli değildir, gidemez!"

Baron Bek vapurunun koca bacasından kara kara dumanlar çıkıyor, yüzlerce sağlam, yaralı, hasta yani yenilmişler, yani acılar içinde olanlar çıkıyor merdivenleri, çıkıyorlar, çıkıyorlar ve Baron bek'in düdüğü inletiyor Hüdeyde limanını. Asılıyordu kaptan düdüğe, asılıyordu. İngilizlerin dediği olmuştu, Zülfiye kız bindirilmemişti vapura; elinde çıkını Hüdeyde limanının iskelesinde ağlayarak kalakalmıştı. Bacısı Naciye de ağlıyordu kardeşine bakıp, Mehdi çocuk ağlıyordu teyzesine bakıp, eczacı binbaşı da ağlıyordu öfkeyle, yenilgiye, insanlık zulmüne. Küpeşteye dayanmış subaylar, erler, çavuşlar, siviller de ağlıyordu, bu sonuca, yenilginin acısını katıp!

Ve Baron Bek yavaş yavaş demir aldı ve yavaş yavaş hareket etti ayrıldı Hüdeyde limanından; ufaldı ufaldı kayboldu sonra!

Bakmıştır Zülfiye kız, köpükler bıraka-

rak giderek küçülen vapurun ardından, sürmüştür ağlaması çok sürmüştür. Neden sürmesin? Yoktur kimi kimsesi artık, hiç yoktur, yapayalnız kalmıştır Yemen denen o elden çıkmış, sözümona vatan sayılan topraklarda, bir zaman vatan sayılan topraklarda, limanında, kucağında bohçası, bir başına!

Baron Bek vapuru denizi yara yara ilerlemektedir Kızıldeniz'de.

Kamaranın birisinde bir kadın sancılar içinde kıvranmaktadır, acılar içinde, terler boşalmaktadır alnından. Kara saçları yapış yapıştır, tıpkı bedeni gibi, dişlerini sıkar, sıkar, sıkar!

Operatör Doktor Nedim Bey sık sık yanına gidip gelmektedir sancılar içindeki genç kadının, hastasının.

Sancılar, giderek artar, dayanılmaz olur, ama ses etmez genç kadın. Dişlerini sıkar salt, yastıklara yapışır, titreyen parmaklarıyla sıkar. Ağlayı belli etmemek gerek ayıptır. Nedim Bey girer içeri, yanında iki üç bayan daha ve bir kamaraya acele sıcak sular, leğenler, bezler bulunup buluşturulup

getirilir ve biraz sonra kamaradan bir çocuk ağlaması duyulur, Nedim Bey ellerini kurulayarak kamaradan çıkar, yüzü gülmektedir. Kapıda dolanıp duran arkadaşı Eczacı Vasıf İbrahim'e yaklaşır:

"Gözün aydın be Vasıf, gözün aydın, nur topu gibi bir oğlun oldu, kutlarım seni!"

Haber, bir anda gemiye yayılır, taa kaptana kadar. Alman gemiciler bu özgürlük havasında doğan bebeğin mutluluğuna şapkalarını çıkarırlar, "hurraaa!" diye bağırırlar. Bir "Hurra"dır gider vapurda, bira bardakları tokuşturulur. Vapurda yeni bir yolcu vardır adı listelerde olmayan; pasaportsuz, isimsiz ama özgür bir yolcu, savaşı, savaşın acılarını bilmeyen.

Esir yüklü vapurda bir bayram havası eser ve Alman gemiciler babanın yanına gelirler, kafaları biradan dumanlı:

"Bayım, bu çocuk denizde doğmuştur, adı mutlaka Bahri olmalıdır!"

Kaptan girer içeri, selamlar genç anne babayı:

"Bayım, kutlarım sizi, bu çocuk, en yeni yolcumuz, vapurumuzda dünyaya gelmiştir, adını, vapurun adı Baron Bek koyacağız, böyle kaydedeceğim seyir defterime!."

Bir gemi dolusu insan, bizim insanlarımız da diretirler, çocuğun başarıyla dünyaya gelmesini, bu yoklukta dünyaya gelmesini sağlayan Operatör Doktor Nedim beyin adı konulmalıdır yavruya, en hakçası, doğrusu budur!"

Sonunda bir çözüm bulunur ve çocuğa adı konulur:

"Nedim Vasıf Bahri Baron Bek!"

Ve bir gün yanaşır Baron Bek vapuru Galata rıhtımına. Ana baba günüdür ortalık, yüzlerce insanın sevinç çığlıkları, sevinç gözyaşları değil kavuşanları, onlara bakanları da ağlatır. Yemen'de kalan kalmıştır, dönenler dönmüştür, akıllar almasa da bu dönüşü! Dönenler dönmüştür, kolsuz, bacaksız, gözsüz, sargılar içinde, sedyelerde, koltuk değneklerinde, kucaklarda ve kimisi kulaksız; çünkü cenbiyelerle uçurulmuştur bu kulaklar!

Eczacı, bir süre sonra Kurtuluş Savaşındadır.

İzmir düşman elinden kurtarılır, eczacının o kutlu ve mutlu günde bir oğlu daha dünyaya gelir, İstanbul'da Üsküdar'ın Unculular sokağında, ahşap bir evde. Ve cephedeki babaya muştulanır, adını Nusret koyarlar.

Savaşlar biter, ülkeye barış gelir, yeni bir devlet kurulur. Mustafa Kemal, Mustafa Kemaller ülkeyi temizlemişlerdir düşmandan. Eczacı binbaşı, bu yorgun savaşçı görevle Konya'dadır. Konya'da da bir kızı olmuştur, sevimli bir bebe, adı Sevim'dir. Ve yorgun savaşçı emekliliğini ister, kabul edilir; sivildir artık, bir kurul kendisini beklemektedir kışlada:

"Efendi binbaşı, emekli imişin, hayırlı mübarek olsun, şimdi ne yapacaksın, nereye gideceksin bilemeyiz, ama sana bir önerimiz var; bunun için kalkıp geldik buraya. Biz Aksaray'ın ileri gelenleriyiz, tanıtalım kendimizi."

Tanıtırlar ve önerilerini açıklarlar:

"..Bizim, hazır kurulu bir eczanemiz

var, ama eczacımız yok uzun süredir, bulamıyoruz da. Halk ilaçsızlıktan, hastalıktan kırılıyor. Gel bu eczaneyi sana verelim. Para istemiyoruz. Kazandıkça ödersin, gel kabul eyle."

Kabullenir ve göçerler Aksaray'a.

Halk bağrına basar eczacıyı, kısa sürede saygınlık kazanır, paraya pula önem vermez, "Bu halk verdi eczaneyi bana, eczane halkın malıdır" der. Adı da Halk Eczanesidir zaten..

Günler aylar geçer, bir oğlu daha olur, 1926 yılının sonuna doğru. Fikret koyarlar adını, sonra bir kız çocuğu, neş'eli bir bebecik, buna da Neş'ecan derler.

Bir bağırsak hastalığı salgını başlar bebecikler arasında. Bebecikler ardı ardına toprak olur. Doktorlar da çare bulamaz bu hastalığa; ne yapsalar, ne etseler hepsi boş, Fikret de hastalar arasındadır, bir deri kemik kalmıştır bu bebecik de. Eczacı çaresizlik içindedir, ama bu çocuklara bir şeyler yapmak gerek. Doktor arkadaşlarına: "Öyle de ölecek böyle de," der "ben şu ilacı yapıp vereceğim. Yemen'de kullandık bunu, çocuk-

lara olmaz ama ben çocuğum üzerinde deneyeceğim,"

Dener, günlerce beklerler başında ve yavaş yavaş iyileşir bebecik, sonra bebeciğini kapan gelir, kapan gelir; "Kendi çocuğun gibi bunları da kurtar, ölmesinler."

Yüzlerce çocuk kurtulur ve eczacının adı ilerde bu bebeciklerce "Cici Baba" olacaktır.

O, yüzlerce bebe gibi, salgın hastalıktan kurtulan, kurtarılanların birisi de benim! Fikret.

Anamı anımsıyorum.

Dalıp dalıp giderdi pencerelerde, batan güne, doğan güne karşı! Görürdüm bahçeden, o yine penceredeydir dalıp gitmiştir, dalıp gitmiştir ama, kuş lastiğini ağaçlardaki serçelere doğrulttuğum zamanlar hemen açar pencereyi, "Yapma," der, "yazıktır can oğul, vurma onları, öldürme, baksana minicik şeyler!" Sonra kapatır pencereyi, dalar yine, kendi dünyasına..

Nedendi bu dalıp gitmeler, böyle sessiz sedasız oturmalar, düşünmeler?

Bilemiyorum.

Kimi kez sorarım:

"Anam benim, canım anam, ya ümmi, can anam, neden dalıp gidersin, ne düşünürsün böyle, bildiğimden beri, seni bildiğimden beri böylesin, neden, neden?"

Sarılır, basar bağrına, gömer minik başımı göğüslerinin arasına, göremem yüzünü, ama kimi zaman yüzüm, boynum ıslanır, anlarım ki anam, can anam ağlıyor yine, sessiz sedasız!

Acısını, bu dalıp dalıp gitmelerinin, sessiz göz yaşları dökmesinin nedenini öğrenmem için yıllar, ama uzun yıllar geçecektir. Bu onulmaz acı, Yemen ellerinde, Hüdeyde limanında elinde bohçasıyla kalakalan, İngilizlerin, birlikte dönmelerine olanak sağlamadıkları kızkardeşi, çipil gözlü Zülfiye içindir!

Bir gün ansızın hastalanıverdi, çok yatmadı, çok çekmedi ve Baron Bek vapurunda doğurduğu oğlu Nedim ve benim kollarımızın arasından uçup gitti!

Yemen'de, sonra da ülkeye dönende açlıkla boğuşan, savaş yıllarında bakımsız kalan Mehdi de hastadır yıllar yılı, ciğerlerinden!

Bir ay sonra onu da yitirdik Sanatoryumda!

Yoklamaya gittim, bayramdı, Mustafa Kemal'in Samsun'a çıktığı 19 Mayıs'ta, yıllar sonrasının bir 19 Mayısında.

Yatağı boş!

Güneşlenmeye çıktığı balkona koştum, şezlongu da boş!

Anlattı hemşire:

"Odasında yatıyordu, kuş sesleri duymak istiyorum, beni balkona çıkarın lütfen, dedi, çıkardık, battaniyelerini örttük, ikinci kez yanına gittiğimizde fenalaşmıştı, babama haber verin lütfen diyordu, babama haber, o kurtarır beni, kuş sesleri... dedi ve artık yaşamıyordu."

Anamın ve o çok sevdiğim ağabeyimin yitmesinden sonra on yıl yaşadı yorgun savaşçı eczacı babam, 1960 yılında bir dev-

rim olmuştu, devrimi gerçekleştiren subayların bazılarıyla Samsun'da idim gazetecilik göreviyle, orada aldım haberi, yetişemedim.

Zaman zaman sorardım, anlatırdı Yemen anılarını, acıyla. Zülfiye teyzemizi anlattırırdım, kimbilir belki bin kez; usanmaz, üşenmez anlatırdı, acıyla, son zamanlarda artık göz yaşlarını tutamayarak. Sık sık ağlar olmuştu bu yorgun savaşçı, nice acılar görmüş bu insan!

İstanbul'a döndükten sonra çok aratmışlar, gelenden, gidenden, orada kalanlardan haber sormuşlar. Teyzemiz Zülfiye'ye ilişkin tek belge, babamın yazdığı bir nottur:

"Teyzeniz Zülfiye'nin gözleri daha az görür olmuş sonraları, çiçek hastalığındandı. Babası aslen Beyşehirli olup Kolağası Osman efendidir. Aldığımız son habere göre Mehmet, ora deyimiyle Muhammed isimli birisiyle evlenmiş. Hayriye adında bir kızı, Zeyyat isimli bir oğlu olmuş ve Bürilazap'a yerleşmişler. Orada, El Acemilerden ve Ragıp Beylerden sorulabilir."

Sevdiğim üç insanın mezarları İstanbul'da yanyana.

Teyzemizden gayrı yakınımız yok, ama teyzemiz de!

Çocukluğumdan beri tek düşüm gidip teyzemi bulmak; İngilizlerin salmadığı, bohçasıyla Hüdeyde limanında, çöl Yemen'de bir başına boydak kalakalan teyzemi, anam yadigârını.

Ve Hadım Süleyman Paşa'dan 437, babam "Mülazım Vasıf İbrahim (Kuruçeşme)"den (1) de aşağı yukarı 67 yıl sonra, yanımızda ne top ne tüfek, ne ok ne de yay olmadan, ama bol bol renkli ve siyah beyaz film, çeşitli fotoğraf makineleri, ufak bir sinema makinesi ve ses alma aracıyla, Yemen ellerine doğru yola çıktık karımla.

İstanbul-Kahire seferini yapacak dev KLM uçağı havalanmak için pistte ilerlerken ilk heyecan başladı: Teyzem sağ mı, sağsa bulabilecek miyim, yoksa ölmüş müdür? İki çocuğu sağ mı, sağsa nasıl bulunur koca Yemen'de? Teyzemin kocası Muhammet kim, yaşıyor olabilir mi? Tüm bunlar dönüyor kafamda; dönen uçağın jet motoru

(1) Eskiden isim söylenirken doğduğu yer de söylenirmiş.

değil, tüm bunlar. Ve uçak burnunu havaya dikiyor, yükseliyor, yükseliyor, sonra düzeliyor; artık İstanbul yok altımızda! Gördüğümüz, insana, üzerinde gezinti yapma duygusunu veren ak ak bulutlar!

Ve dilimde bir Yemen türküsü, Osmaniye ilçesinin Bahçe köyünden Poçulu Elif kadının, Yemen'e gidip de geri dönemeyenlerinin ardından söylediği bir türkü, bir ağıt:

"Kele döndü kele döndü
Sandım ki ciğerim yandı
Senin baban, benim eşim
Yemen çöllerinde kaldı."

.....

Yemen'i ilk alışımızdan bu yana çok da yitirmişiz. Almışız yine kaptırmışız; son olarak 1869 yılında Gazi Ahmet Muhtar Paşa tarafından sınırlara katılmış. Daha önceleri de Sinan Paşa ve Habeşistan fatihi Özdemiş Paşa almış Yemen'i...

İNANILIR GİBİ Mİ?

Kolay olmadı bu Yemen seferine hazırlanmak! Günlerce kitap karıştırmak, Yemen için şimdiye kadar ne yazıldıysa onları bulup okumak, eski harflerle yazılanları okutmak, notlar çıkarmak... Gazetedeki yazılarımdan birisini de bu konuya ayırdım, Yemen'e gideceğimizi, bu konuda bilgileri olanların bize yardım etmelerini istedim. Yığınlarla mektup geldi, anılar geldi; kimisi basılmış kimisi basılmamış. Yemen için Anadolu insanlarımızın yaktığı türküler, düzdüğü ağıtlar geldi yurdun dört bir köşesinden. Aşağı yukarı her evden birisi Yemen çöllerine gitmiştir, gönderilmiştir, çoğu da geri dönememiştir. Bu yönden de acılıdır Anadolu insanı!

Üç gün sonra yola çıkacaktık, iki kişi geldi çalıştığım gazeteye. Birisi yaşlı, diğeri buğday benizli, incecik bir genç. Yaşlı bay, "Adım Neş'et," dedi, "Yazınızı okudum, size yardım edebilirim. Yemen'i hem çok iyi bilirim hem de iki gün önce döndüm oradan!"

Kıvancımdan sıçradım, aklıma ne geldiyse sordum, ama ne geldiyse. Aldığım

yanıtlar da çok yararlı olacaktı bizim için, "Örneğin," dedi Bay Neş'et, "yanınıza çatal kaşık alın, yemeklerini çoğunluk elleriyle yerler, oteller çok pahalıdır. Bu mevsim havalar iyidir, ama Hüdeyde'ye inecekseniz o zaman iş başka; sabah, olmazsa akşam serinliğinde dışarı çıkabilirsiniz, öylesine sıcak olur başka saatler."

Hemen çekmecemi açıp, babamın bize bıraktığı notu uzattım; gözlüklerini taktı, okumaya başladı. Okudukça bir hoş oluyor, gözleri doluyordu, heyecanlanmıştı:

"Ben, El Acemilerdenim, bu genç ise el Acemilerin torunudur, onu gezmeye getirdim Türkiye'ye. Ablam da Yemen'de oturur, bu gencin babası El Acemilerden Avni Beydir. Size bir mektup vereceğim, San'a'da size her türlü kolaylığı gösterecektir. Çünkü Avni Beyin babası rahmetli babanızın arkadaşıdır anlaşılan."

"Evet," dedim, sonra yine Yemen'den söz etmeye başladık.

Avni Beyin babası, babamın arkadaşı da, asker olarak İzmir'den gönderilmiş Ye-

men'e. Barış olunca orada kalmış, evlenip çoluk çocuğa karışmış, torunları olmuş. Zenginleşmişler ticaretle uğraşıp.

KAHİRE HAVALİMANI

KLM, gün batarken dolaşıyordu Kahire göklerinde, Nil nehri yayılarak akıyor; deltaları görüyoruz, kocaman güneş giderek kayboluyor ufukta. Ve uçak iniyor, iniyor ve tekerleri vuruyor piste, sonra kayıp gidiyor, duruyor, merdiven dayanıyor, kapı açılıyor, çıkıyoruz dışarı. Ama ilk adımda şaşırıyoruz, aman bu da ne? Sanki yanan bir fırının içine girmiş gibiyiz; öylesine sıcak, foş diye terler boşalıyor!

Kahire Büyükelçiliğimizden karşılamaya gelmişler; haber verilmişti, seviniyoruz. Bağajlarımız hemen alınıyor ve içi soğuk hava düzenli otomobil Elçiliğimize hareket ediyor.

Mısır uygarlığının kalıntılarını geziyoruz, müzelerde, açık havada. Sonra Ehramlar, Ehramlar... Develere binip dolaşıyoruz

Ehramların olduğu bölgede, ama Ehram mehram yok gözümde, hemen Yemen için vize alıp uçmalıyız Yemen'e teyzem, teyzem, acep sağm'ola?

Bulabilecek miyiz?

Üç gün sonra.

Temmuz 15.

Kahire Havalimanında duyuru görevlisi, üç dilden duyuru yapıyor:

"Cidde'den beklenmekte olan Yemen Havayollarının uçağı limanımıza inmiştir. San'a'ya gidecek yolcular; lütfen, gümrük ve polis kontrolu için yedi numaralı gişeye."

140 kişilik Yemenair havalandı. Hostesler Filipin'li, çeşitli soğuk şerbetler, gazozlar, meyva suları sundular. İşleri bitince soruşturmaya başlıyoruz, Filipin'li bir hostes sorularımızı yanıtlıyor, "Şaşırmayın," diyor, "Yemen'de erkekler eteklik, kadınlar pantalon giyer!" Herhalde şalvar demek istedi!

Kaptan, on üç bin "feet" yükseklikte uçtuğumuzu ve Yemen semalarında olduğumuz duyurdu ve San'a'da havanın güzel olduğunu!

Sonra inişe geçtik, Yemen'in önemli bir kenti olan Taiz'e indik. Bir yolcu indi, kaptan, San'a Havaalanında gece iniş için ışık düzeni olmadığını, hemen havalanacağımızı bildirdi ve uçaktan inmememizi istedi. Nitekim hemen havalandık, yarım saat sonra uçak San'a Havaalanına süzüldü.

İstanbul-Kahire arası uçakla iki buçuk, Kahire-San'a ise üç saat. Yani babalarımızın kırk beş günde ulaştığı İstanbul-San'a yolculuğunu 67 yıl sonra, duraklamalar inmeler kalkmalar dahil, beş buçuk saatte bitirmiştik; çağımı seviyorum.

SAN'A'DAYIZ ARTIK

Ortalık kararmıştı.

Genç bir havaalanı görevlisi, polisin yardımıyla bir taksi bulundu. Bindik. Şoförün başı poşulu, uzun bir ceket giymiş ve altında gerçekten eteklik, etekliğin altında diz kapaklarından biraz aşağıda ak bir don! Belindeki dolakta kocaman bir "Cenbiye", yani buraya özgü, ucu kıvrık kama, kabzası gümüşle nakışlanmış süslenmiş.

Otomobil karanlık içinde gidiyor, karanlığın içinde bizim araçtan başka araç yok! Ne gelen, ne de giden! Aynadan şoförün yüzünü inceliyorum, başındaki poşuyla, sakalı ve bıyığıyla kocaman bir heykel gibi, avurdunun sol tarafı yumurta varmış gibi şiş. Durdursa arabayı, çekse cenbiyesini inin dese, kimden yardım umacaksın bu gecenin karanlığında, belki inin cinin bile olmadığı yerde? Hostes korkunç öyküler anlatmıştı, bunlar geliyor aklıma. Ama bizim şoför ara sıra, sanki sakız çiğniyormuş gibi çenesini oynatıyor, gözlerini yola dikmiş sürüyor otomobili ve yavaş yavaş tek tük ışıklara görüyoruz. Evler, evler... Ve evler giderek artıyor, ışıklar artıyor, artıyor; bir caddeye çıkıyoruz, gidiyoruz ve bir alana geliyoruz.

Şoförün omuzuna hafifçe vurdum, adresi uzatıp:

"El Acemi Avni, hane, mümkün, halâs?"

Şoför bir hoş bakıyor yüzüme, sanki, "Yahu bu ne biçim Arapça, sen nece konuşuyorsun?" der gibi; anlıyorum bu bakışın anlamı aynen böyle!

Adresi okuyorum. O. [illegible] yoldan geçenlerle konuşuyor; başları peşmalı, ceketli, paltolu, eteklikli, ama hepsi, ama hepsi cenbiyeli insanlar.. Sonra hareket ediyoruz, birtakım caddelerden sokaklardan geçiyoruz. Görüntü aynı; kocaman kocaman nakışlı evler, sokaklarda entarili cenbiyeli, sakallı bıyıklı insanlar, başları kocaman kocaman, sanki bir çarşaf sarmışlar ak ak! Merakla bakıyorum etrafıma, demek ki Konya'nın Beyşehir ilçesinden buraya görevle gönderilen Kolağası Osman'ın kızı Naciye ve Zülfiye'nin doğduğu kent burası, içimi anlatımsız bir heyecan sarıyor ve dar bir sokağa giriyoruz. Dev evler, sokak lâmbalarının ölümsü ışığı altında daha bir büyük görünüyor, masal evleri gibi, sarayları gibi!

Şoför indi arabadan, kapılara baktı, birisini yumruklamaya başladı; evde ışık var, var ama, kapıyı çalan kim diye bakan yok! Üç beş kapıyı böyle yumrukladık, nihayet birisinden ses geldi, şoför konuştu ve bitişik kapıya gelip onu yumruklamaya başladı, ama iyi yumrukluyordu!. Koca evin hangi katında oturuyorlar kimbilir, bundan güm güm indiriyordu yumruğunu. İki üç dakika

sonra, cılız bir çocuk sesi duyduk, şoför bir şeyler söyledi, beş dakika sonra kapı açıldı, entarili, başı poşulu; değirmi ak sakallı, sırtında kadın mantosuna benzeyen giysili bir ihtiyar çıktı. Şoför anlattı, anlattı; bu sevimli yüzlü adama yaklaştım:

"Avni Bey?"

"Ayvaaaah!"

"Tamam, Avni Bey, biz Türkiye'den geliyoruz, akrabanız Neş'et Beyden bir mektup, oğlunuz Abdülfettah'tan da selam getirdik, ehlen ve sehlen, bu da karım Filiz."

Gülümsüyor Avni Bey, onun da sol yanağı tıpkı şoförünki gibi şiş; demek ki bunların hep sol dişleri apse yapmış diyorum içimden. Avni Bey kollarını açıyor, sarılıyor boynuma:

"Ehlen ve sehlen, hoş gelmişsiniz buyrun efendim, buyruuun ehlen ve sehlen, maşallah, maşallahhhhh!"

İçeri sesleniyor, biz kapıda şoförün parası için pazarlık yaparken bakıyoruz tüm eşyalarımız içeri taşınmış!

Möööö," diyor bir inek, karanlıkta, bir an duruyoruz, Avni Bey konuşuyor:

"Efendim bu bizim inektir ve yarın sabah size süt yapacaktır."

İçim kıvanç dolu, "Maşallaaaah, sesi gür,"

"Ayvah! Ayvah!.."

Ayvah'ın "Evet," demek olduğunu biliyorum, bildiğim elli atmış Arapça kelimeden birisi de bu, "ayvah".

Merdiven çıkıyoruz evin içinde, döne döne, her katın başında cılız ampuller, gücünce aydınlatıyor merdivenleri. Her taraf ak ak badana, karlar gibi. Bir kat, bir kat daha, bir kat, birkat daha dolanı dolanı çıkıyoruz ve Avni Bey kapıyı açıyor; kocaman bir salon, ayakkabılarımızı çıkarıyoruz. Buradan da geçtik, Avni Bey bir kapı daha açtı, burası bir oda, pirinçten bir karyola, bir iki radyo, manyatolu gibi bir telefon, yer tamamen halı ve iki tarafta şilteler, minderler, yastıklar, ortada kocaman, ama kocaman bir bakır tepsi, tepsinin ortasında iki marpuçlu bir nargile azmanı, oda tömbeki kokuyor ve

havasız. Pencereler mi? Sıkı sıkıya kapalı! Odaya girince Avni Bey yeniden sarılıyor boynuma, "Hoş geldiniiiiiz efandım, hanım sen de hoş geldin, ehlen ve sehlen, maşallaaaaah, maşallaaaah!"

Minderlere serilip, sırtımı halı yastığa iyice dayadım, başladım anlatmaya neden geldiğimizi. O ise dinliyor ve ara sıra "Ayvaaaah," çekiyor, ardından da yapıştırıyor "Maşallaaaaah,"ı! Hayretle bakıyorum, acaba yanlış mı gördüm, Avni Beyin sol tarafındaki şişlik sağ yanağına geçmiş!

Kapı açıldı, bir bayan girdi içeri, tıpkı bizim Anadolu köylü kadınları gibi giyinmiş aşağı yukarı. Gözleri sürmeli, güleç yüzlü, "ehlen ve sehlen," dedi, Filiz'e sarıldı, bana da uzaktan yine "ehlen ve sehlen," çekti! Avni Bey, "Bu benim hanım, Abdülfettah'ın anası," dedi, oturduk. Avni Bey başladı Arapça anlatmaya, sonra yüksek sesle, uzattığım mektubu okumaya, ara sıra başını kaldırıp bize bakıyor, "Ayvah," diyor ve ekliyor, "maşallah, maşallaaaah!"

Dayanamadım:

"Teyzemi de bulurum inşallah!" deyince Avni Bey yanıtladı:

"İnşallah, mümkün, inşallah mümkün!"

Oğlundan haberi alınca Avni Beyin hanımı pek sevindi; uzandı, nargilenin marpucunun birisini aldı ağzına götürdü, ardı ardına çekti, çekti. Şişedeki su fokurdadı, sonunda tönbeki daha ateşlendi, kadın şimdi ağzından pek kibarca dumanlar çıkarıp kocasının anlattıklarını daha bir candan dinlemeye başladı. Biraz sonra Avni Bey de ikinci marpucu aldı, hem çekiyor, hem de mektuba bakıyor; nihayet mektup faslı bitti!

Nargile marpuçtan nefes alındıkça, gurgur ediyor, aynı sesler midemden geliyor, bayılacağım açlıktan. Çantamızda hazır yemekler var, peynirler, sucuklar, ama ayıp olmaz mı çıkarıp yemek?

Bir saat daha konuştuk, ikisi de öyle rahat insanlar ki, yadırgamadık, sanki kırk yıldır tanışıyoruz!

Kapı tıkırdadı, bir kız sesi, kapı aralandı ve bir tepsi uzatıldı. Avni Bey kalkıp tepsiyi aldı:

"Buyrun efandım, buyrun, şimdi siz bizim yemeklerden yiyeceksiniz."

Hemen buyuruyoruz! Birer lokma tadıyorum yemeklerden, anamın da yaptığı yemeklerdi bunlar, içim yine bir hoş oldu!

"Avni Bey, ne dersiniz, teyzemi bulabilecek miyiz?"

"Efandım, hele bukra, bukra olsun, arayacağız, bakacağız, Allah kerim. Söyleyin bakalım burada ne kadar kalacaksınız?"

"Şey, bir hafta, bilemedin on gün falan."

"Ne, ne, bir hafta on gün mü? Allah Allaaaah, on gün olur mu, nedir on gün dediğin? Allah Allaaah, on günmüş! olmaz efandım, hiç olmaz, mümkün yok, on günmüş, maşallaaaah on gün ha? O zaman neden geldiniz, en azından üç dört ay kalmalısınız. Gezeceğiz efandım, dolaşacağız, cebellere (dağlara) gideceğiz, Hudeyde'ye ineceğiz efandım, çok seyranlı yerlerimiz var, ama bakın sizi otele bırakmayacağız, bizim misafirimizsiniz, amma velâkin bir şartla, size hususi yemek yapamayacağız, hem bilmeyiz, biz ne yersek efandım siz de onu yiyecek bi-

zimle. İşte koca ev sizin, size bir salon açacağım, isterseniz kürsü de koyacağız, maşallaaaah!"

Kürsü dediği karyola idi, süremizin kısıtlı olduğunu, yapacak daha çok işimiz olduğunu anlattık, "Olmaz efandım, on gün olmaz en az üç ay, maşallaaaah!"

Gülüşüyoruz, Avni Bey oturduğu yerden uzanıp bir radyo aldı, kurcalamaya başladı:

"Bakalım Türkiye'de ne var, şimdi bakacağız."

Bakmaya başladı! Bakma sözcüğünü de çok kullanıyor Avni Bey. Çok ötelerden cılız mı cılız bir ses geliyor, bir bayan spiker bir şarkının duyurusunu yapıyor, radyoyu kulağıma götürüyorum ama bir Arap istasyonu ağır basıyor, bir yalelli dolduruyor odayı gümbür gümbür!

"Şimdi efandım sizin odanıza bakacağız, buyrun, yorgunluk var sizde, uzun yol yaptı siz, teyzenize bukra bakacağız, maşallah, hele bukra olsun hayırlısı olsun."

Burası oda değil, bir oda azmanı! Yüksek tavanlar nakış süs içinde, her taraf ama her taraf halı. Oda azmanının üç tarafı bir karış yükseklikte sedir, sedirlerin üzerinde halılar, halı yastıklar. Ortada kocaman, tam odaya göre bir pirinç tepsi, içinde bu sefer üç marpuçlu bir nargile azmanı; kalabalık bir aile boyu demek geldi içimden, aynı andada gülmek. Duvarlarda raflar dolusu bakır kap kacak, hepsi birbirinden güzel, birbirinden biçimli. Birer battaniye verdiler, halı yastıkların üzerinde duran kundak çocukların yastıklarına benzeyen yastıklardan birer tane alıp halıların üzerine serildik. Yaman meraklıyım temiz havaya, pencerelerden birisini kalkıp açtım!

Gecenin bir yarısında yanarak uyandım, ışığı yaktım; bunlar da sivrisinek değil, sivrisinek azmanı. Pencerenin içindeki sinek öldürücü ilacın oraya bırakıldığını anladım, anladım ama uzun süre hart hart kaşınınca!

Bu azman sivrisineklerle sıkı bir savaş sonra pencereyi kapattım, kıvrılıp yattım.

Dışarda yüzlerce kişi bağırıyor; fırladım yerimden, kulak verdim. Evet yüzlerce

insan feryat içinde, erkek sesi bunlar. Işığı söndürüp pencereyi açtım; yakından, uzaktan, yüzlerce erkek sesi, ama biraz makamlı bağırış bunlar, bu ne derken anlıyorum, ezan okunuyor! Bunlar aslında ezan okuduklarını sanıyorlar, ama okuduklarının bizim bildiğimiz ezan ile uzaktan yakından ilişiği yok; dört yüz elli yıl buyruk olmuşuz Yemen'e, ne var ki ezan okumayı bile öğretememişiz!

KÖPEK YAVRUSU KADAR FARELERMİŞ!

Filiz tuvalete gitti, ama hemen döndü:

"Çabuk gel, çabuk!.. Fareler!.. Fareler, köpek yavrusu kadar herbiri!"

"Nerede köpek yavrusu kadar fare, atma sabah sabah!"

"Gel de gözlerinle gör, tuvalette, nerede olacak?"

"İyi ama ben kedi miyim, ne yapabilirim?"

Gittik.

Tuvalet bir oda kadar. Sağ tarafta bir banyo küveti var, duvarda elektrikli bir su ısıtı aygıtı. Avni Bey zengin, bu uygarlığı eksik etmemiş evinden! Tuvalet ama, birisi dört köşe, diğeri yuvarlağımsı iki delik, yerden biraz yükseklikte; dışkı dört köşe delikten, sular yuvarlağımsı delikten iniyor aşağı!

Katılırcasına gülmeye başladım!

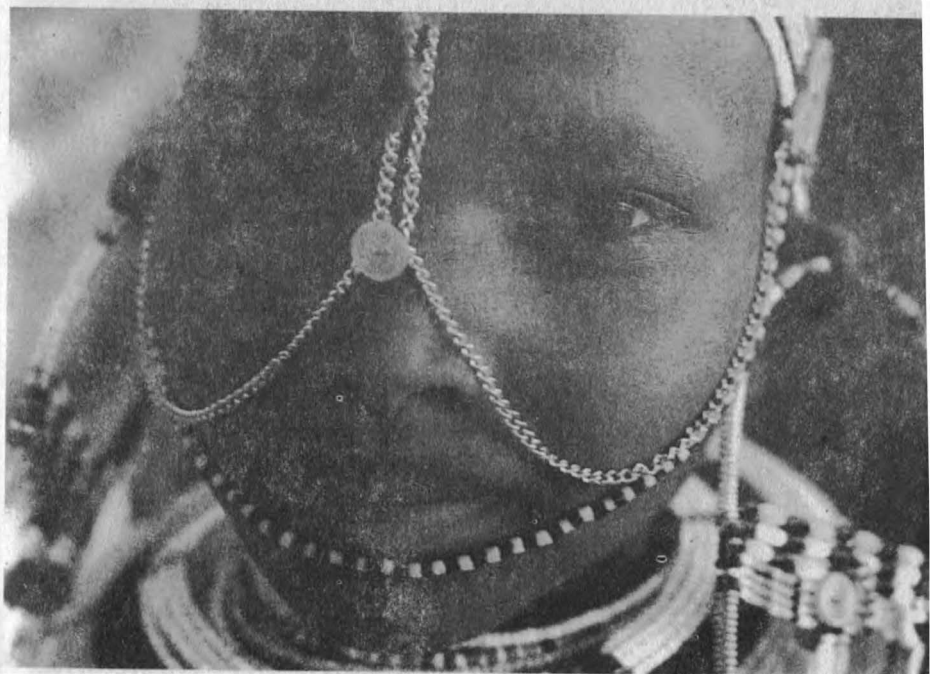
"Nerede bizim fareler, köpek yavrusu kadar olan fareler?"

Filiz, su dökülen deliği işaret etti, eğilip baktım. Biz dördüncü kattayız, ama deliğin dibi aydınlık. Sonra gördüm, evin zemininin orası açık, ışık oradan geliyor. Bakıyorum can gözüyle, aşağıdan mıcır mıcır sesler geliyor ve evet köpek yavrusu kadar fareler, sonra daha iyi bakıyorum, oynaşıyorlar, boğuşuyorlar, yine başladım gülmeye. Bunlar fare değil, gerçekten köpek yavruları!

Başlarından aşağı sular inince başlamışlar ağlamaya, kimin aklına gelir orada yavrulayacağı köpeğin?

Yıkanmayı düşlüyoruz, ama sıkılıyoruz, sonra buz gibi soğuk sularla banyo yapıyoruz bir güzel, ah bir de çeneler birbirine vurmasa sabah sabah!

Evdeki kızlardan tek gördüğümüz, yanımıza gelen kız; on - on bir yaşında, Avni Beyin en küçük kızı. Bu daha kaçgöçe başlamamış, adı Eşira. Eşira geldi, bir şeyler söylüyor, ama nasıl anlayacağız ne dediğini? Hemen işaret ediyor, elini ağzına götürüp, haa kahvaltıya çağırıyor. Anlamışız meğer!

Bir kat indik, eşira bizi bir odaya soktu. Oda sade bir oda, bir masa dört iskemle, masanın üzerinde bal, peynir, süt, çay, iki de lop yumurta var. Ayrıca tuz ve çeşitli acı biberler!

Sonra Avni Bey geldi;

"Ehlen ve sehlen!",

"Ehlen ve sehlen Avni Bey, güzel bir uyku çektik, iyi yorulmuşuz, iyi uyuduk, sağolun!"

"Maşallah, maşallaaaah, şimdi bunları yiyecek siz, haydi buyrun bakalım, hepsi bitecek!"

"Hepsi mi? Biz? Hepsi, bunların hepsi?"

"Ayvah, tabii siz! Nedir bunlar efandım, ben var yetmiş yaş, bunun gibi iki kere yerim, şorba da içerim, sabah şorbası."

"Şorba yani çorba?"

"Ayvah, şorba yani."

"Yani çorba diyorsunuz değil mi?"

"Ayvah, şorba efandım, hani böyle içilir."

Neden sonra fark ettim, bugün Avni Beyin gözleri daha bir güzel, acaba dün gece de güzeldi de biz mi farkına varmadık? Hayır, bugün daha güzel, çünkü Avni Beyin gözleri kapkara sürmeli! Gülsek gerçekten ayıp olacak, tuttuk kendimizi!

Çıktık evden, ağır ağır çıktık ana caddeye. Cenbiyeliler başladı. Allah Allaaah, buradaki erkeklerin gözlerinin hepsi çok güzel, hepsi kara gözlü. Ve anlıyoruz, erkekler gözlerine sürme sürüyorlar, çekiyorlar yani!

Evleri çok seviyoruz, kat kat, on kata kadar olanlar var, pencerelerinin çevresi kireçle nakışlanmış, duvarların bazı yerleri de. Pencerelerin üstleri yuvarlak ve renkli camlarla donatılmış, nakışlar içinde, bir çeşit vitray.

Evlerin çoğunluğu ilk katı kiremitten, sonra kerpiçmiş; duvarlar bir metre kalınlıkta, her yıl içini ve dışını kireçle ak ak badana ediyorlar, korunuyormuş böylelikle. Buraya özgü bir yapım bu evler. Daha Ameri-

ka'da halk tahta kulübelerde otururken, Yemenliler bu kendilerine özgü apartmanları yapmışlar; bir Amerikalı gezgin böyle yazıyor anı ve gezi kitabında!

Caddeler ve sokaklar pek temiz değil, yüzlerce başıboş köpek tembel tembel dolaşıyor. Başları poşulu, bellerinde cenbiyeler, eteklikli erkekler, peçeli, kara peçeli kadınlar, çok az da olsa sadece gözleri açık, mantolu genç kızlar...

Çok ağır yürüyoruz, çünkü Avni Bey, önüne gelenle selâmlaşıyor, el ele tutuşup başlıyorlar konuşmaya! Biz de bu ara yöremize bakıyoruz, kimi kez fotoğraf çekiyoruz, ama içim içime sığmıyor; teyzem, teyzem, onu ne zaman aramaya başlayacağız, üstelik Avni Beyin bukra dediği "yarın" da oldu!

Dar bir sokağa girdik, Avni Bey bu sefer dükkâncılarla selâmlaşıp konuşmaya başladı. Habire konuşuyor, önüne kim gelirse konuşuyor önce selâmlaşıp. Kimilerinin boynuna sarılıyor, birbirlerinin gözlerinden öpüyorlar; konuştuğu kişilerin bazıları da bir kaçamak bize bakıyorlar.

Keyfim kaçık. Teyzem... Teyzemi ne zaman başlayacağız aramaya? İşte, Avni Bey bir başkasıyla selâmlaştı, elinden tuttu, konuşa konuşa azıcık ilerlediler, sonra bir başkasıyla. Neden sonra sıra bana geldi, tuttu elimden, yavaş yavaş yürümeye başladık, burada elele tutuşup yürümek, sevgi, saygı belirtisi. Avni Beyle ellerimiz kenetli yürüyoruz. Filiz durmadan fotoğraf çekiyor, konuşuluyor yol boyu; insanlar, insanlar, dükkânlar, dükkânlar, Avni Bey ehlen ve sehleni yapıştırıp başlıyor konuşmaya. Bir ara bayılacağım sandım, ama ne yapacaksınız?

"Avni Bey, teyzemi soracağız değil mi?"

"Ayvah, bakacağız efandım, bakacağız, hele bukra olsun!"

"Ne, bukra mı?"

"Ayvah, bukra olsun bakacağız efandım Zülfiye Hanıma!"

"Bugün?"

"Bakacağız efandım, bukra olmazsa reise gideriz mektebe. Reis şu mektepte otu-

rur hafta var iki gün, istidalara bakar, yapar havalesini. Gider anlatırız reise belki o bize ayrıca yardım yapacak, bakacak teyzeniz Zülfiye Hanıma."

Burada Devlet Başkanına "reis" diyorlar, "mektep" dedikleri yer ise Devlet Başkanının, haftada iki gün yurttaşlarını kabul edip işlerine baktığı konutu!

Aklıma yattı, gidelim "reis"e ve "mektebine", anlatalım durumumuzu, diyelim ey reis gel bize yardım et! Neden olmasın?

Mektebin kapısında iki silahlı nöbetçi var, sarma sigaralarını, yakmışlar, tüttürüp duruyorlar! Geçtik, girişte bir oda, odada bir tahta masa, masada gepegenç bir çocuk. Bize bir kâğıt verdi, mektebin kapısına geldik, iç kapıya, üzeri biraz daha düzgün bir asker bu kâğıtları aldı, binaya girdik. Avni Bey, çok gelip gitmiş anlaşılan bir bekleme odasına daldı, ardından ben!

Şu masada oturan, anlaşılan özel kalem müdürü, kalkıp selâmladı Avni Beyi. Bekleme odası dopdolu entarili, maşlahlı, poşulu, cenbiyeli, silahlı şeyhler, emirler, çoğu altın

dişli. Bize de bir yer açtılar, uzun süre "ehlen ve sehlen"leştik, kahvelerimiz geldi, içtik. Pencereden bakıyorum, mektebin bahçesinde yerlere öbek öbek çömelmiş insanlar, ellerinde "istida"ları, yani dilekçeleri, reise sunacaklar!

Telefon çaldı, özel kalem müdürü saygılı bir şekilde konuştu, kendisine merakla bakanlara demiş ki "Reis bugün gelmeyecek, bukra."

Sokaklar... Sokaklar... Yine sokaklardayız!.. Avni Bey, her zamanki gibi önüne gelenle selâmlaşıp konuşmaya dalıyor! Elimden tuttu, elele yürüyoruz, fotoğraf çekeceğim zaman bırakıyorum elini. Ve her taraf fotoğraf konusu, ardı ardına tükeniyor filmler. Yıllardır fotoğraf çekerim, ama şimdiye kadar böylesine ardı ardına denklaşöre bastığımı anımsamıyorum; her taraf, her gördüğümüz, çok ilginç bizim için.

Güneş dikildi tepemize. Bu saatlerde iyi olmaz fotoğraf, tepeden gelen güneş iyi değildir, en güzel ışık, sabah ve akşam güneşidir benim için de. Ve bir pazar yerine geldik. Bir yığın insan. Öbek öbek, kollarının

arasında naylona sarılı otlar var, kimileri çok sıkı bir pazarlık içinde. Pek ot da denemez naylonlara sarılı bu bitkiler, daha çok taflan yapraklarını anımsatıyor. Avni Bey, yine o her zamanki ağırlığı ile yeşilleri yokluyor, bakıyor, inceliyor, bırakıyor, bir başkasına gidiyor, bizler de ardından. Sonra anlaşılan bir demeti beğenmiş olmalı ki sıkı bir pazarlığa giriyor. El verip fiyat biçiyorlar, beş aşağı on yukarı sanırım. Sonra bize dönüyor:

"Size de alalım mı efandım?"

"Ayvah!"

Ve Avni Bey, parayı ver dercesine avucunu uzatıyor!

Uzattım kâğıt paraları; "Bizim ki az olsun."

Yeniden pazarlık az bir deste için. Sonra naylonlara sarılı otlarımız kollarımızda, yine ağır ağır, öne gelenlerle konuşa konuşa o nakışlı evimize geldik. Avni bey önce namazını kıldı, sonra bir bohçadan tütün çıkardı, "Ben yaparım bu tütünü benim bahçe, çok lâtif tütün tömbeki, nargile için efandım," dedi. Otları sanki incitmek istemezcesine ağır ağır

seçti, bir parçasını Eşira ile alt eve, kadınların oturduğu kata gönderdi. Ben bu otun ne olduğunu biliyorum, babam anlatırdı ve kitaplarda hep bunu okudum. Avni Bey, oturduğu yerden iyi bir dal alıp bize uzattı:

"Buna bakacaksın efandım, tanırsın, bu gat'tır."

"Ayvah."

"On ikinci yüzyıldan beri bilinir, bu çiğnenir efandım, pek nefis olur bunu çiğnemek, insana güç verir, neşelendirir. Yemen'li gat'sız edemez, şimdi bakınız efandım, dalın yukarıdaki yaprakları pek körpedir, ben size göstereceğim ve siz de alıp çiğneyeceksiniz. Göreceksiniz dünya daha güzel olacak, daha güzel!."

Avni Beyin odasına geçtik, serildik minderlere. Avni Bey hiç acele etmeden nargilesini hazırladı. Biz bu ara o zehir zıkkım acılı yemeklerimizi yedik ve sanırım San'a'nın havası iyi gelmişti; iştahımız açıldı, şorba acılı, hulbe acılı, sonra tatlı, sonra acılı et, acılı salata!.

Yemek tepsisi kalkmıştı ki konuklar gel-

di, kollarının altında naylona sarılı gat'larıyla. Sekiz on kişi olmuştuk odada, Avni Bey tanıttı bizleri; yaşlı başlı insanlar...

"Efandım bu benim var arkadaş, baba Türk, kendisi orduda yarbay!"

Baba Türk, orduda yarbay; entarili, başı poşulu, öğleden sonra sivil giyinmiş!. "Ehlen ve sehlen" epey sürdü, çoğu sarıldı boynuma gözleri dolu dolu, üçü beşi çat pat baba diliyle söyleşebiliyor!

Odada bugün termos fazla, taslar var, ufak taslar... Herkes naylonunu açtı, başladılar dallardan yapraklar ayırmaya ve ağızlarına atmaya! Bir yandan da çiğniyorlar, sanki taze ekmek ısırmışlar gibi, Sol yanakları giderek şişiyor, anlıyorum San'a'lıların sol yanaklarının neden böylesine şiştiğini, "efandım, bilirsin, insanların sol yanakları daha büyüktür?"

"La!" Yani "Hayır," dedim!

"Ayvah, sol yanaklar daha çok gat alır, biz hep böyle bırakırız oraya, sol yanak içine!"

Bizim paketten seçip seçip veriyorlar körpe yaprakları, attıkça ağzımıza çiğniyoruz, yenisini atıyoruz, durmadan çiğniyoruz ve onlar gibi sol tarafta biriktiriyoruz. Ama sıkılmaya başlıyorum giderek, sanki ineklerin kuzuların hakkını yiyormuşum gibi bir duyuya kapılıyorum, bir yandan da gülüyorum bu gat çiğneme işine!

İşte bir konuk daha, elinde gat'ı ve ud'u! San'anın en ünlü ud çalanı imiş, tanıştık sarmaş dolaş olduk! Baba Türk, ama Türkçe "mafiş", yok!. Akord etti, başladı çalmaya, çaldı çaldı, sonra oynak bir havaya geçti. O koskoca adamlar, daracık odada, ak entarilerinin eteklerini savura savura yöresel bir oyuna başladılar. Bazen hep bir ağızdan "hış" diyorlar, sanırım oyunun adı "hış!"

Biz gatı unutup makinelere sarıldık, Filiz kadınlar tarafına gitti, sonra anlattı Avni Beyin hanımı nargileyi ateşlemiş, kızları ile birlikte bir yandan gat çiğniyorlar, bir yandan konuşuyorlarmış!

"Efandım iyi bakınız, bu arkadaş çok meşhur utçu, sizin için şerefe çağırdım, radyodan çıkıp hemen geldi, şerefinize."

"Şükran," yani teşekkür diyorum!.

Epey çiğnediler, gat çiğneniyor, onlar biliyor artık ne zaman çıkarmak gerektiğini. Termoslarda soğuk su var, bardaklara doldurulan bu soğuk sudan bir yudum alıyorlar, sanki onu da çiğniyorlar, sonra mı? Sonrası pek iç açıcı değil, o ne işe yaradığını kestiremediğimiz kapçıklara tükürüyorlar bitkinin posasını!.

"Avni Bey, bizim teyze acaba?"

"Bukra, bakacağız efandım, soracağız, siz şimdi bakınız çiğneyiniz şunları, en güzel yapraktır bunlar!"

"Şükran, şükran."

İngilizce bilen bir San'a'lı bir yandan gatını çiğniyor, bir yandan da gatı övüyor bize!

"Gat, bizim için dünyanın en güzel şeyidir, meselâ viski içersiniz, neydi sizin içki?"

"Rakı."

"Ayvah! Rakı içersiniz, başka içkiler

içersiniz, bütün bunlar insanı saldırgan yapar. Çok fenadır içki içmek, hem dinimize göre haramdır, ama gat? Gat dünyayı, insanları sevdirir, kaside yazdırır, sizi hep güzelliğe götürür, yaşama kıvancı ve en iyi duyguları verir, hiçbir zararı yoktur. Böylesine güzel bir bitkidir gat!"

Ama dedim ya, sanki ineklerin hakkını yiyormuşum duyusu da ağır bastı, çenelerim yoruldu, "tamam" dedim, "ben devam edemeyeceğim! "Avni bey Arapçaya çevirince onlar katıla katıla gülmeye başladılar!

Eşira geldi bir aralık, işaret ettim, "Hışır," dedim. Anladı, hemen gitti, biraz sonra bir bardak hışır ile geldi. Yemen'in kahvesi çok ünlüdür, hani ısmarlanan kahve geç kalınca derler ya, "Kahve Yemen'den mi geliyor?" diye, burada Yemen'in uzaklığı ile kahvesinin güzelliği vurgulanır aslında. Hışır, kahvenin kabuğu; kahveyi başka ülkelere satıyorlar çoğunluk, kabuğunu da kaynatıp kendileri içiyorlar! Böylelikle pek de temiz olmayan suları kaynatıp içmiş oluyorlar, öte yandan da kendilerini kahve içmiş sanıyorlar, ama hışırı çok sevdik.

Gatımızı onlara armağan ettik, makinelerimizi alıp izin istedik, onları gatlarıyla başbaşa bırakıp. Oda giderek tömbeki kokuyordu; gat çiğnerken, pencereleri de açmıyorlar. Yanan tütünün kokusundan yararlanıyorlarmış!

Oh, tertemiz havadayız artık, fotoğraf çeke çeke, sokak sokak, cadde cadde dolaştık, çarşılara girdik çıktık, ama gördük ki herkes gat çiğniyor, ama herkes! Gat çok ama, ya teyzem, o nerelerde, acaba şu nakışlı evin bir odasında bizden habersiz gatını mı çiğniyor?

Gün batarken eve döndük, iki üç konuk kalmış, onlar da gittiler, anlattık gezmelerimizi Avni Bey, dinledikçe sesleniyor:

"Maşallah!.. Maşallaaaah!.."

Pek keyifli ev sahibimiz, ama pek keyifli! Şakalar yapıyor, anlatıyor ve defterine uzanıp açıyor, başlıyor "kaside okumaya. Gat çiğneyince insan, içinden kaside yazmak gelirmiş! Yani "şair" ediyor insanı gat! Avni Beyin kasidelerini dinliyoruz. Arapça okuyup sonra Türkçeye çeviriyor şiirini; aydan, yıldızlardan, kara gözlü sırma saçlı hanım-

lardan, güllerden, bülbüllerden söz eden kaside bu!.. Kutluyoruz Avni Beyi, daha mutlu oluyor!

"Acaba Avni Bey, teyzem, teyzemi nasıl ne zaman arayacağız dersiniz? Mümkün?"

"Ayvah! Mümkün, halâs bukra, bukra olsun, bakacağız efandım teyzeniz Zülfiye Hanıma!"

"Reis"e bıraktığımız "istida"ya, yani dilekçeye yanıt geldi hemen. Ben söylemiş, Avni Bey tükenmez kalemle bunu Arapça olarak yazmıştı. Bu çabukluğa şaşırdık! İşlerinin yoğun olmasından şu sıralar görüşmek olanağı yokmuş, ama Başbakana görev vermiş, Başbakan bizi ertesi gün öğle üzeri "Vezaret"te yani Bakanlıkta kabul edecekmiş. Türk halkına selamlarını götürmemizi, mutluluklar dilediğini de ekliyordu.

Geçtim Avni Beyin o, telefonun icadından kalma telefonunun başına Başbakanı aramaya başladım. Başbakan Vezaret toplantısında, olur a... Başbakan hâlâ toplantıda... Başbakan biraz dışarıya çıktı. Olur a... Başbakan biraz dinleniyor, olur a... Başbakan dı-

şarı çıktı, Başbakan evine gitti! Başbakan evinde, ama hasta!..

Bereket Bey, aslen İzmirli bir aileden... Buraya gelip de gitmeyen, dönmeyen ailelerden birinin Londra'da okumuş, kocaman kocaman adamlar olmuş oğullarından birisi. Açıkçası çok ilgi gösterdi bize; gösterdi ya, peşini bırakmamak gerek. Telefon ettik Bereket Beye, Bereket Bey "Naip", "Bakan" "Kral temsilcisi"...

"Adam bugüne bugün kralı temsil ediyor. İnanın böyle. Bereket Bey, bizim İzmirli eski yurttaşımız şimdi Başkanı temsil ediyor, yarım Başkan!

Biraz acı mı ne konuştuk, eski yurttaşlarımızdan bilmem kimin oğlu, o sıralar Başkanı temsil eden Bereket Bey'le? Amerika'da büyük bir bankanın ileri gelen yöneticisiyken Yemen'e "Başbakan" olan saygıdeğer bir kişinin şu davranışlarından, yani kaçışından Bereket Bey de üzüldü.

Bereket Bey, bizi aradı, "Başbakan, saat kaçta olursa olsun, sizinle görüşecektir, kendisine her türlü emir verilmiştir. Özür dile-

riz. İstediğiniz zaman, saat kaç olursa olsun kabul edecektir. Başka isteğiniz olursa lütfen beni arayın, size elimden geldiğince yardıma hazırım."

Duygulandık!

Aslında, Bay Başbakan, o saatte yemin ederim "gat" çiğniyordu, neşesini buluyordu. Bizim görüşme isteğimiz "Reis"tendi, ama kendisine devredilen bu görev, ona belki angarya gelmişti o saatte!

O kibar, o gerçekten bize candan ilgi gösteren Bereket Beye, -sonradan aramızda tartıştık, konuştuk ve yargıya vardık- biraz sert davranmıştım, biraz ayıp olmuştu; olmuştu ama, elimden gelen de buydu!

Filiz telefonda, Türkçe söylediklerimizi, çok iyi bildiği İngilizcesiyle aktarıyordu Bereket Bey'e:

"Mister Bereket, kocam diyor ki, lüften artık zahmet etmeyin, sayın Başbakanınızı çok aradık, Başkan'ın buyruğuna karşın bizi saatlerce oyaladı ve sonunda evde hasta olduğunu, başının ağrıdığını söyledi. Şimdi sizden rica ediyor, Başbakanınıza söyleyiniz,

kocam da artık kendisiyle konuşmak, görüşmek istemiyor. Zahmet edip bizi beklemesin. Ve diyor ki, bazı şeyler gattan önemlidir, teşekkür ediyor."

Bunu duyunca uzanıp telefonu kapattım!

Evet, farkındayım, ayıp ettim!

Ama biz, onurlu bir ulusun insanlarıyız. Ülkelerine gelmiş bir Türk gazetecisine gatını çiğnemek için bunları uygun gören bir başbakana üstelik Amerika'da okumuş bir başbakana yapacak bir şey kaldı mıydı? Kalmamıştı, yaptığım doğru idi!

"Bukra... Bukra... Biz gideceğiz efandım Bürülazap'a, teyzeniz Zülfiye Hanıma bakacağız, arayacağız!"

Acaba?

Çantamı açtım, babamın 1955 yılında, Dünya gazetesine yazdığı Yemen hakkındaki bir yazısını belki bininci kez okumaya başladım: Anadolu evlâtlarının Yemen denen ülkede sağlıklarından yana çektiklerinin, yalnızca bir parçasını anlatıyordu.

Erkânı harp binbaşısı Yemen Kuvayı Umumiye Erkânı Harbiye Reisi İsmet Bey de görevle bulunmuştu Yemen'de ve o da nice Anadolu evlâdı gibi hastalanmıştı neden olmasın? Eczacı Vasıf İbrahim (Kuruçeşme) çadırına gidip içiriyordu İsmet Bey'in ilaçlarını, iğnelerini yapıyordu. O İsmet Bey'in bir gün Türkiye Cumhuriyetine Başbakan olacağı; Atatürk ölünce de Cumhurbaşkanı seçileceğini nereden, nasıl bilebilirdi? Ama Yemen'de görevli bu iki subay 1942 yılında Aksaray'da karşılaşacaklardı; birisi Halk Eczanesi sahibi, diğeri Cumhurbaşkanı İsmet İnönü!..

Hava değişimli askerler Anayurda gönderilemiyordu, gönderilemiyorlardı. Becil denen, havası birazcık olsun iyi, suyu birazcık olsun içilebilir kasabaya kadar götürülebiliyorlardı ancak.

Bakıyorum babamın yazısına:

"..... Başdoktor çağırdı. İçeri girdim selâm verdim. (Hastalar bu akşam hava değişimi için gidecektir, bundan siz sorumlusunuz. Kafile komutanı Yüzbaşı Mustafa Efendidir. Kırk deve hazır, ikişer ikişer bin-

dirilecektir. Gerekli ilaçları hazırlayınız, kâtibe uğrayınız, size bir miktar para verecektir) dedi.

...Gündüz yolculuk yapılamaz. Akşamüstü serinlikte başlardı yolculuk. İskelet olmuş Mehmetçikler arka arkaya ve ikişer ikişer bindirildiler develere, hazırız! Deveci (Hoaaaa hoaaaa) diyerek develeri kaldırdı, develerden düşenler oldu, tekrar kucaklayıp bindirildi. Üstbaşları perişan, yalınayak olanlar da çoktu. Kafile hareket etti, birinci durak sekiz saat sürecekti.

Önde bir deve, kılavuzluk eder ve yolları sahibinden daha iyi bilir. Deveci bunun kuyruğunu tutar, sağa ve sola sallayarak yarı uykuda, yarı uyanık yürürdü! diğer deveciler daha hızlı giderler, kafilenin en ucunda kuma uzanırlar, son devenin geçişine kadar kestirme yaparlar! Ben ve Yüzbaşı ester (katır) üzerinde idik. İki de silahlı muhafızımız vardı. Gök, parlak yıldızların ışıklarıyla o kadar açıktı ki, insanın yıldızları sayacağı geliyordu. Bu yollarda ak yılan eksik olmaz, dikkatliyiz.

Ağır diyareli (ishalli) olanlar kendilerinden geçtiler, hemen altlarını bırakanlar

oluyordu inleyerek. Türkün bu acıları yazmakla bitmez ve bu yerlerde ne işleri vardı? Gelirsiz, yararsız bu diyarda üstelik hep üste veriyorduk! Neslimizi perişan ve yok ediyorduk. Bu yönetimsizlik acısını düşüne düşüne birinci durak köye gelebildik sabaha karşı! Oradaki sağlık deposunun sorumlusu eczacı Osman efendi bizi bekliyordu, pirinç çorbası kaynattırdı birkaç kâse de yoğurt buldurabildi, burada akşama kadar kalıp sonra yola devam edeceğiz.

Yeniden hareket ettik; bu yolculuk da sekiz saat kadar sürecek. Ama bu yollar daha tehlikeli, buradaki kabilelerle önceden çok savaşlar yapılmış, askerlerimiz bozulmuş, sonra da bunun acısı çıkartılmış, neye yarar? Bu yolların en büyük sıkıntısı su, yol kesilir, sivil kafileler soyulur, insanlar öldürülür, buna karşın iyiliksever insanlar da eksik olmaz. Bazı köylerde yol kenarlarında kubbe yapılır, gündüzleri kuyulardan sular çekilir ve bu kubbelere konulur, bir de tahtadan sapçak (maşrapa) asılır, suyun nasıl olduğuna bakılmadan kana kana içilir!

İkinci durağa da hastaların iniltilerini duya duya gelebildik!"

Kafilenin, kafilediklerin akıllarına gelen, sonunda başlarına gelir, 19 silahlı kafileyi durdurur!

"...Develer ikişer buçuk riyale tutulmuştu, yol kesenler beher deveden kırk kuruş haraç istiyordu ve buna da bizim olanağımız yoktu. Pazarlık sertleşti, tartışmalar karışıyordu birbirine... Develer üstündeki hasta Mehmetçiklerin iniltileri bu tartışmalara karışıyordu... (Ulan hain adamlar, bırakın bizi, gidelim! Sizlerin dininizi, imanızı kollamak ve savunmak için analarımızı, babalarımızı, eşlerimizi bırakıp geldik. İşte ölüyoruz, daha ne istiyorsunuz bizden, hainler?)

Sinirlerime hâkim olamadım, içimden bir hıçkırık kopmuştu, ellerim ayaklarım titriyordu. İki yıl için bu memlekete gelmiştim, savaşlar yüzünden sekiz yılım burada geçti. Elim, belimdeki tabancaya gitti yol arkadaşım (aman eczacı sen delimisin, ortalığı kana mı bulayacaksın?) dedi"

Sonra mı?

Sonra, başdeveci pazarlığı bitirir, deve başına iki kuruşta anlaşırlar!..

"...Gecenin sessizliği içinde of anam offf.. Daha gelmedik mi? Öldük bittik! Yol ne zaman tükenecek? Feryatları kesilmiyordu! Askerlerden birisi fenalaştı, yanına gittim:

— Eczacı kumandanım, ben öleceğim, iki çocuğum var, hasret gideceğim galiba! diyordu durmadan.

Köyden kuvvetli bir katır tuttum, hasta eri acele hastaneye yetiştirmem gerekiyordu. Kafileden ayrıldık, acı bir yolculuktu bu; hastaneye getirdim Mehmetçiği, ama ölmüştü!

İşte, türkülerdeki (giden gelmiyor acep nedendir?) dediklerinin bir tanesi de bu idi."

Askerler, çeşitli hastalıklardan ardı ardına toprak oluyor. Bunlar yetmezmiş gibi kolera da başlar, toplanan şehitler açılan büyük çukurlara doldurulur ve kireç dökerler üzerlerine, Sonra kum. Bu büyük tümsekler, onların ilerde dümdüz olacak isimsiz, duasız mezarlarıdır artık, vatan çocuklarının!

Yemen İmamı Yahya, İngilizlerden yardım görüyor, tuzaklar kuruyor, çetin dağlar-

dan aşağı taşlar yuvarlıyor askerlerin üzerlerine, ele geçirilen Mehmetçiklerin kelleleri uçuruluyor cenbiyelerle!

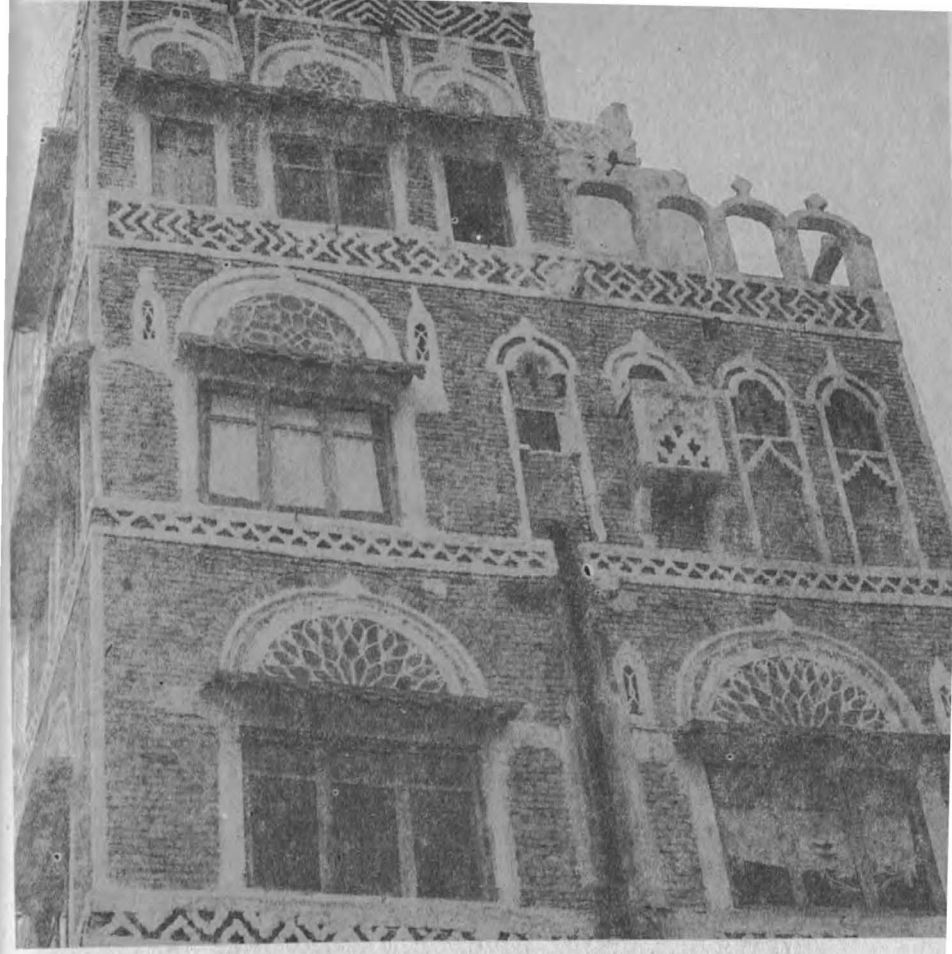
İstanbul yönetimi ardı ardına gelen yenilgi haberleri üzerine Ahmet İzzet Paşa komutasında, yeni kuvvetler salar büyük savaşlar olur ve San'a yeniden alınır, kurtarılır.

Kutlama törenleri yapıldı, Komutan ve beraberindekiler yaralı ve hasta askerleri yoklamaya hastaneye gittiler. Ana baba günüdür hastane; inleyenler, sayıklayanlar, sessiz soluksuz yatanlar. Komutan bir yaralıya yaklaştı, yaralı doğrulmak istedi, gelen kocaman paşaydı; yeniden yekindi, sonra utanarak, "affedersiniz Komutanım," dedi, "kalkamıyorum çünkü ayağım yoktur."

Bu genç subay, iki bacağını da üç gün önceki o şiddetli savaşta yitirmişti!

Epey okudum, yanımdaki anı kitaplarını, notları; içim acıyla doldu, elimde bir başka kitap, uyumuşum...

Yine yollardayız.. Caddeler, caddeler..

Sokaklar, çarşı pazar. San'a'nın en büyük alanı Şerare alanıdır. Şerare alanından kıvrıldık Türklerin yaptırdığı, amâ yer yer yıkılmış kalenin kapılarından birisinden girip Bürülazap mahallesine daldık.

Heyecanımı yenmek istiyorum, ama kolay olmuyor bu.

Bürülazep, Türk mahallesidir yıllardır, burada yüzlerce Türk kökenli aile varmış. Vardır mutlaka teyzemi tanıyan birisi, çıkacaktır bir tanıyan; neden, neden çıkmasın?

Teyzem, anamın yadigârı, seni mutlaka, ama mutlaka bulacağım!..

Evlere girdik, evlerden çıktık, yeni sokaklar, yeni evler, ardı ardına anlatmalar... Beyşehirli Kolağası Osman.. Kızı Naciye.. Kızı Zülfiye... Hüdeyde limanı.. İngilizler.. Eczacı Vasıf.. Muhammet... Anlatıyoruz, yarı Türkçe yarı Arapça konuşmalar... Konuşmalar.. Konuşmalar... Yeni evler.. Yeni insanlar... Ecdat Türk... Ana Arap, baba Türk biz kalmışız burada... İmam Yahya.. Ayvah... Mümkün... Halâs.. Tanımıyoruz!.. Belki şunlar tanır.. Onlara gidiliyor, kapılar çalınıyor, kapılar yumruklanıyor.. Türküz, Türkiye'den geldik diyende, boynumuza sarılmalar, ağlamalar, kucaklaşmalar, hal hatır sormalar.. Kocasının adı Muhammet mi? Ayvah... Evet Muhammet.. Ama efandım burada yüzlerce Muhammet vardır, bu isim çoktur burada. Nasıl, nasıl bulunur böyle? Haydi al baştan... Babamın bıraktığı notu belki bininci kez okumalar, yeniden anlatmalar,

bitmiyor, tükenmiyor; inatla. Ama ne var ki, yer yarılmış Zülfiye kadın içine girip kaybolmuş!.. En ufak bir ipucu bile yok yine!..

Sonra başkaları bizi bulmaya başladı!

Meğer bizim Avni Bey, artık O'na "Avni Baba" diyoruz, Avni Baba yollarda durmadan onunla bununla konuşuyordu ya, meğer bir haber alma ağı kurmuş. Hep bunu anlatırmış o durmadan, usunmadan konuştuğu insanlara; onlar da ararlarmış bir yandan. Şimdi anlıyordum Avni Baba'nın neden hep "bukra" (yarın) dediğini.. Gelen haberler ise hiç de iç açıcı, sevindirici değil, tek kelimeyle "haber yok."

"Avni Baba, Mutasarrıf (1) Ragıp Beylere de gidelim, bakalım bugün, ama muhakkak bugün ve hemen şimdi!"

"Mümkün efandım, oraya da bakacağız, haydi buyrun bakmaya gidelim!"

Mutasarrıf Ragıp Beylerin evine gittik, Avni Baba, "ev budur efandım," dedi, kapıyı çalmaya başladı.

---

(1) Mutasarrıf: Bir sancağın en büyük yönetim görevlisi

Biliyorum Ragıp Bey çoktan ölmüştü; ama yakınları var, belki teyzemi tanıyan birisi çıkar, evet çıkar, neden olmasın? Kendimi inandırmaya çalışıyorum ve kapı açılıyor, Avni baba bir şey anlatıyor. İçeri buyur edildik, salona alındık, biraz sonra yaşlı bir bayan geldi, tanıştırıldık. Avni Baba anlatmaya başladı... Kadın süzüyordu bizi, heyecandan kalbim duracak! Bu yaşlı hanım Ragıp Beyin ikinci eşi, Yemen'li eşi... Düşünüyor, dalıp dalıp gidiyor sonra başlıyor konuşmaya... Ah Avni Baba, anlat anlat ne diyor, ne anlatıyor böyle mırıl mırıl?

Tanımıyor!...

Bu büyük eski San'a evinden de kolumuz kanadımız kırık çıktık.

Avni Baba elimden tuttu:

"Şimdi Hamdi Beyin evine gideceğiz, soracağız oradan da. Bakacağız efandım, Allahtan umut kesilmemeli!"

Hamdi Bey çok yaşlı, ama belleği yerinde eski bir yuttaşımız. Kokulu çaylar sundular, sonra kısır, sonra hâlis Yemen kahvesi. Bizi duyan geliyor eve, Türkiye'den ko-

nuk gelmiş... Duyan geliyor, herkes birbiriyle konuşuyor, belleklerini yokluyorlar, girip çıkıyorlar, başka evlerde de soruşturmalar yapıyorlar.

Hamdi Bey aslen Amasya'lı, seksen beş yaşında olduğunu söylüyor. Amasya'da yakınları varmış, onlarla mektuplaşıyorlarmış. Eğer yazı yazarsam selâmlarını yazmalıymışım, çok sevinecekmiş; söz veriyorum.

Ve sonuç, sonuç yine yok!

Türk mahallesinin o daracık, içleri süprüntü dolu, eğri büğrü sokaklarını tepmeye başladık yine; sokaklar, sokaklar, evler, evler, kapı çalmalar, anlatmalar, anlatmalar...

Ve sonuç, sonuç yine yok, yine yok!

Yeni bir gün doğuyor San'a'da, yeni bir güne daha başladık. Feryat halinde ezanlar konuyor, San'a'da yüzlerce caminin yanı sıra dört bine yakın da mescit varmış, bir mescit de kendi adına Avni Baba yaptırıyor.

Bugün Avni Babanın otomobiliyle dolaşacağız. Araba, ana bahçe giriş kapısının başında, kerpiç bir garajda. Avni Baba, Filiz'e döndü:

"Sen şimdi seyyarenin üzerine çık, ben sana hesap yapacağım."

Avni Baba aslında şöyle demek istiyor:

"Siz arabaya binin, ben size geri geri çıkmanız için işaret yapacağım."

Bizim dayanamayıp güldüğümüzü görünce, o da gülmeye başladı!

Avni Babanın seyyaresini Filiz sürüyor ve Avni Baba yanında, yolu tarif ediyor. Ama o, sağı ve solu unutmuş olmalı ki, sağa dönüleceği zaman sağ eliyle sağı gösterip elini sallıyor, aynı şeyi sol için yapıyor, doğru gidileceği zaman da ileri gösterip sallıyor elini ve gidiyoruz. San'adan çıktık, bağ evleri başladı. Görüntü gerçekten güzel; yine kat kat evler görüyoruz köylerde, nakışlı, ak badanalı. Demek ki diyorum, teyzemi şimdi köylerde aramaya başlayacağız. Filiz'in kullandığı otomobil, Avni Babanın yönlendirmesiyle akıp gidiyor, ben de pencereden teleobjektifle fotograf çekiyorum zaman zaman. O da ne, evet bitti, tarlalar içinden bir tepeye doğru gidiyoruz ve yol bitiverdi bir vâdinin ucunda! Avni Baba işaret verdi dur diye, duruldu ve inildi. Biraz

yürüdük, anlatımı zor, güzel bir vâdi burası, gat ağacı dolu.

"Efandım, buraya bakacağız şimdi. Buraya Vadi Dahr diyorlar, şu karşıdaki büyük bina İmam Yahya'nın sarayı idi, şimdi konak olmuştur. Otel yağni. Yabancılar buraya gelip bakıyorlar ve bu konakta kalıyorlar; manzarası pek lâtiftir, bakınız."

Hayran kalıyorum Avni Babanın serinkanlılığına!

"Avni baba, bizim teyze?"

"Sizin teyzeniz Zülfiye Hanıma bakacağız efandım, soracağız, Bakınız şu vadiye, insanın içi açılır buraya bakınca, pek hoş, pek lâtif değil mi?"

"Ayvah, öyle, pek hoş, bakımı iyi bir yer Avni Baba."

Gözüm ağrıyor, arpacık çıkıyor, giderek şişiyor göz kapağım. Bu pek hoş vadiden de fotoğraflar çektik ve San'a'ya döndük. Rüzgâr çıktı, toz toprak, pislik uçuşuyor.

"Bir eczane bulalım, gözümde arpacık çıktı, ilâç alalım Avni Baba."

"İlaç? İlaç vardır evde ve ben gözüne mil çekeceğim, iyi olacak. Şimdi eve gideceğiz, önce pazara uğrayıp gatımı alayım, gözüne evde bakacağım."

Yine sıkı bir pazarlık. Gat da öyle ucuz bir şey değil, onun için kimse kimseye sunmuyor. Biz konuğuyuz Avni Babanın, ama o ilk günden gatın parasını aldı; o iş başka, konukluk başka.

Gözüm gerçekten fena! Mil çekecekmiş Avni Baba, yine bir şey demek istedi ama, anlayamadım. Kızgın bir demir geliyor gözümün önüne ve Avni Baba gözüme bastırıyor bu kızgın, nar gibi olmuş demiri, yine gülüyorum.

AVNİ BABA GÖZÜME MİL ÇEKİYOR!

Rafın üzerinden bir küçük şişe aldı, sonra rafı aradı, aradı, çöpümsü bir şey buldu, eteğine bir güzel sildi. Alıp baktım, fildişi bir ince çubuk bu. Şişeyi açtı, çubuğu içine soktu, çıkardı ve bana döndü:

"Başını eğ, şimdi gözüne mil çekeceğim."

"Şey, Avni Baba, acaba eczaneden bir ilaç alsak öğleden sonra, bu acaba gözüme şey yapar mı?"

"Laa... Bu pek lâtif bir ilaçtır, Bakacağım şimdi gözüne ve bu mili çekeceğim ve derhal iyi olacak gözünüz efandım."

Canım sıkılıyor ama, bir yandan da dayanamayıp kıkır kıkır gülüyorum başıma değil, gözüme geleceklerden. Sonunda teslim oluyorum ve Avni Baba, fildişi çubuğu önce iyice kabarmış, toplanmış arpacığın üzerine sürüyor. Sürdüğü sıvı değil, kömür tozu gibi bir şeyi kimbilir belki de kömür tozudur. Gülmem giderek artıyor; mil çekiliyor gözlerime, her ikisine de yani!..

"Tamamdır efandım, gözünüze baktım, iyi olacaktır, maşallah!"

Aynayı alıp baktım, maşallah pek de iyi olmuş, sürmelenmiş gözlerim. Hani fena da olmamış, San'a'lı erkeklere döndüm, başımı Filiz'e çevirince o da katılıyor gülmekten, evcek gülüyoruz. Avni Baba:

"Peygamber efendimiz, gözlerinize sürme çekiniz buyurmuştur efandım, bakacaksınız gözünüz iyi olacak" dedi.

Bir fırsatını bulup yüzümü, gözlerimi soğuk suyla iyice yıkadım. Hayır, olduğu gibi duruyor ve çıkmıyor. Çıkmıyor ama, ertesi günü gözümdeki arpacık çoktan geçmiş. Şaşırıyoruz bu mil çekme olayına ve dört gün daha böyle sürmeli gözlerle dolaştım!

Türkiye'de on yıl kadar görev yapmış bir Amerika'lının evinde tanıştığımız Avusturya'lı gönüllü doktora olayı anlattım, "Biliyorum" dedi, "burada göz hastalıklarını bu kömür tozuna benzeyen tozla iyi ediyorlar. Yaygındır bu tedavi, ama nedir, çok inceledim, kimse zarar görmüyor bu tozdan. Madem sizin gözünüzü de iyi etti, eh geçmiş olsun diyelim!" Yine gülüştük sürmeli gözlerime, mil çekilmiş gözlerime!

San'a kazan, bizlerse kepçeyiz yine!

Hey San'a, koca San'a. Evleri nakışlı, pencereleri elvan elvan renkli camlarla süslü San'a. Kadınların şalvar, erkekleri eteklik giyen San'a. Yüz binlerce milyonlarca Ana-

dolu evlâdına mezar olmuş Yemen'in başkenti San'a! Söyle bana, ne yaptın teyzemi, ne yaptın?

Caddeler... Caddeler... Ara sokaklar... Çıkmaz sokaklar.. Köpekler dolu sokaklar... İnsanlar... İnsanlar... Kadınlı erkekli insanlar... Teyzeniz mi? Adı Zülfiye mi? Kolağası Osman? Eczacı? Gözleri çiçekli Zümriye? Hayır böyle kimse tanımadık, üzgünüz!

Sanki ben pek mi keyifliyim?

Kale içinde fır dönüyoruz ev ev, sokak sokak, cadde cadde!

Okuduklarım düşüyor aklıma, bir tarihi yeniden yaşıyorum Türklerin bu mahallesinde.

İstanbul Hükümeti bir gayret daha gösteriyor, İngilizlerin kışkırttığı İmam Yahya'yı dize getirmek için habire asker gönderiyor, habire asker! Yedinci Ordu kuruluyor, gerilla savaşları sürüyor ve İmam Yahya, yeniden ele geçiriyor San'a kentini!

Durumu düzeltmesi için önce Ali Rıza Paşa görevlendirildi, ardından Fevzi Paşa

(Çakmak) gönderildi San'a'ya ve Fevzi Paşa uzun savaşlardan sonra San'a'yı ele geçirdi, ama İmam Yahya'yı hayır, onu yakalayamadı!

İstanbul'da İttihat ve Terakki Hükümeti kurulunca, ilk işleri Yemen'e kuvvetli bir ordu göndermek oldu. Talat Paşa Hükümeti özel yasa ve yetkilerle "Hâkim Hüseyin Kâmil" beyi 1910 yılında İmam Yahya ile barış görüşmeleri yapması için Yemen'e gönderdi.

Hâkim Hüseyin Kâmil, 1910 yılı San'a'sını anlatıyor:

"...San'a, içiçe üç kale içinde olup Hüdeyde tarafından gelenler Bürülazep denilen kalenin Babülbelâğ kapısından girerler. Kale içi gayet geniştir. Güzel binalar ve büyük meyva ve sebze bahçeleri bu alanları ve caddeleri içerir. Babülbelâğ kapısından girerler. Kale bu alanları ve caddeleri içerir. Babülbelâğ denilen kapının çok uzayıp asıl dış kapıdan girildikte askerlere ait karakollar ve bunlardan beş altı metre uzaklıkta iki kapı daha vardır. Yahudi toplumu bu kapılar arasındaki yerlerde oturur. Yahudilerin çoğu

kuyumcudur, burada sakin bir yaşam sürerler.

Subay ve memur Türkler, vali de Bürülazep içinde oturur ve burada minareli camiler, mescitler ve hamamlar vardır."

Sonunda İmam Yahya ile barış anlaşması imzalanır!

Ötelerde de Mondros anlaşması!

İstanbul Hükümeti Yemen'deki yetkililere, görevlilere telgraf yağdırır:

"..İtilaf devletleriyle anlaşma imzalanmıştır, Arabistandaki tüm kıtalar silâhlarıyla derhal teslim olacaktır!"

Korkunç bir buyruktur bu, korkunç olduğu kadar da acı!

Dört yüz yıldır burada, milyonlarca Anadolu evladının kanı dökülmüştür. Peki neden gelinmiştir buraya, ne yarar sağlanmıştır?

Yemen çalkalanmaktadır. Haberi alan İmam Yahya, o kartal yuvası gibi olan karargâhından San'a'ya iner, Kolordu Komu-

tanlık yapısının önünde atından atlar, burada toplanan her türlü rütbeden subaylara elindeki ekmeği gösterip seslenir:

"Hepimiz Müslümanız, birbirimizi koruyacağız, ekmeğimizi yarıya böleceğiz!"

Çünkü İstanbul Hükümeti o sıralar İstanbul'dan askerlerine, memurlarına değil maaş, selam bile göndermiyordu! O, Türk askerlerine yıllarca kan kusturmuş, cenbiyetlerle kellerini uçurmuş İmam Yahya bile böylesine acı bir teslimden üzüntü duyuyordu!

İmam Yahya, zamanın Yemen Valisi Mahmut Nedim başta olmak üzere tüm subaylara, memurlara hangi meslekten hangi sınıftan ve rütbeden olursa olsun yanlarında kalmalarını öneriyor, büyük paralar ve olanaklar sağlıyor.

Ve İmam Yahya tam kırk dört yıl ülkesini yönetti; zından örneği, kapalı, sert bir yönetimdi bu. Tam kırk dört yıl! 1945 yılında Arap Birliğine, 1947'de de Birleşmiş Milletler Örgütüne girdi, "Yabancıların memleketime girmesine izin vermektense, ben ve milletim sefalet içinde ot yemeği

seçeriz," diyen İmam Yahya, 1948'de sarayında oturuyordu.

Silahlar patladı, cenbiyeler çekildi, toplar ölüm kustu, Osmanlı ordularının yıllardır almadığı sonucu, kendi ordusuna bağlı subaylar aldı; İmam Yahya kendi yurttaşlarınca öldürüldü!

Askeri yönetim başladı. Dört subay yönetiyor Yemen'i Batıya açık, devrimler yapıyorlar, ama kolay olmuyor bu, din baskısı çok fazla.

Bizim görüşmek isteyip de işinin çokluğu nedeniyle görüşemediğimiz Yemen deyimiyle "Reis" ise, biz Türkiye'ye döndükten dört ay sonra, yazlık evinde, kardeşiyle birlikte, dinci on kişinin saldırısı sonunda öldürüldü, ama askeri yönetim sürüyor daha!

Silahları İngilizlere vermeyenler, bunları İmam Yahya'ya bırakıyor, kalmak isteyenler kalıyor, yurduna dönecekler de Hüdeyde ve Aden limanlarından vapurlara biniyor ve bir tarih kapanıyordu bu limanlarda ve elinde bohçası bir kız ağlıyordu, adı Zülfiye olan!

Caddeler. Caddeler.. Sokaklar, Sokaklar, dar sokaklar, geniş sokaklar, nakışlı evler, nakışsız evler, kerpiç evler, tuğla evler, insanlar... Yüzlerce kişi birbirine soruyor, soruşturuyor, Avni Babanın o akıl almaz haber alma ağı bile ne yazık hiç, ama hiçbir işe yaramıyor! Acılar içindeyim, anlatması zor!

Gittiğimiz evlerde bizleri bağırlarına basıyorlar, sarılıyorlar boynumuza. Sanki bize değil, asıl ülkelerine, Türkiye'ye kavuşuyorlar. Orada kalanlar, kalanların çocukları, torunlar mı; onlar kayıp, uzak bunlardan, bu sevgiden, bu özlemden! Yadırgamıyorum.

Bize ankara'da, Avni Babaya mektup yazan Neşet Beyin ablası da Yemen'de San'a'da kalanlardan. yemeğe çağırdılar, Avni Babanın "seyyare"siyle yola koyulduk, yine yollarda dura dura, sora sora eve geldik.

Çöktük sofraya, yer sofrasına her zamanki gibi.. Önce Şufut. Şufut bizim cacığa benziyor, ama çalkanmış yoğurdun içine salatalık değil, ekmek doğranmış, tabii biberin en acısından, biraz da kimyon! Yanında, domatesli, biberli, karabiberli, yetmezmiş gibi

o zehir zıkkım pispas biberinden de ekilmiş salata.

İkinci yemek heriş. Heriş, bol ama çok bol tereyağından yapılan bir yemek. Avni Baba tarif ediyor bu yemeği:

"Efandım, arpa unundan bulamaç yapılıyor, bal konuyor, sonra bol tereyağ sıcak sıcak. Çok lezzetli ve çok kuvvetli bir yemektir, şimdi lütfen siz bu yemeğe bakacaksınız"

Önce gözümle, sonra yufka ekmeğini külâh gibi yaparak ağzımla, dilimle bakıyorum, gerçekten güzel!

Toprak bir tencere geldi sofraya, fıkır fıkır kaynıyor içindekiler. Çok acılı, acıların acısı etli bir yemek, O tatlı, yani arpa unuyla balla çırpılmış heriş'ten sonra bunu da yiyoruz bir güzel!

"Efandım, bu rezdir, rez.. Şimdi buna bakacaksınız."

İlk kez bibersiz bir yemek, pilav!. Ardından yüzlerce yıl önce Türklerin getirip yetiştirdikleri patates, bura deyimiyle patata... Ardından turp yaprağı! Sonra et "şorba"

sı, şorbadan sonra Belesi Türki, yani Türk inciri, Kaktüsler burada iki adam boyu, bunun yemişi de pek tatlı, iri sert çekirdekli; soyarken çok dikkat isteyen bir yemiş, Dikenleri battı mı ele, artık uğraş dur çıkartacağım diye!..

VE... VE... VE...

Leğen tuttular, su döktüler, ellerimizi bir güzel yuyup yıkadık, minderlere çekildik. Avni Babanın önüne yine azıman bir nargile bıraktılar. Bizim de kahvelerimiz geldi ve Avni Baba yüzüme baktı, nargilesinin marpucunu ağzına götürürken:

"Efandım, nihayet sizin teyzeniz Zülfiye hanımdan haber var, bulundu!" dedi.

Minderden düşeyazdım, boğazıma bir şey oldu, ağlayacağım neredeyse, ayıp olacak, zor tuttum kendimi. Kahve fincanı zangır zangır ediyor elimde, hemen yere bıraktım.

"Avni Baba, Avni Baba, yahu ne biçim insansın sen, neden söylemezsin? Saatlerdir beraberiz!"

Avni Baba, yine her zamanki yavaşlığı ile, nargilesini höpürdetiyor. Neden sonra:

"Bu akşam bir adam gelecek efandım" dedi anlatacak Zülfiye hanımı, bu adam, yani adı Muhammed Cavvah, teyzenizin kocası Muhammedin, yani efandım, senin dediğin şekilde Mehmedin kardeş çocuğudur. Haber bu kadardır, haberse şimdi geldi!"

Odaya bir yığın insan gelip gidiyor, Avni Babayla da konuşuyorlar, ne bileyim ben, bunlardan birisinin bu güzel haberi getirdiğini?

Her zaman çabuk batardı güneş, o nakışlı dev evlerin ardından, kaybolurdu; kaktüslerin, mescitlerin, minarelerin, kale kalıntalırının... Son ışıkları renkli ve nakışlı camlarda yansırdı onları daha bir azdırıp renklendirip ama şimdi? Ama şimdi aynı güneş batmamak için direniyor ve sanki akşam olmuyor!

İçim içime sığmıyor, nasıl sığsın?

Atıyoruz kendimizi sokağa, seyyareye biniyoruz. Filiz artık öğrendi sokakları, caddeleri; Avni Babanın işaretlemesine "hesap

yapması"na gerek duymadan sürüyor arabayı. Sürüyor ama, o ne, gitmiyor otomobil, tekerler dönmüyor bana göre!..

Sağ mı acep? Çocukları? Kocası? Öldüyse mezarı nerede, hiç olmazsa mezarını bulup bir dala gül mü olur, yoksa al al, karanfil mi bıraksam! Sanki ölürken elindeki anamın çiçeği!

Bat güneş n'olur bat artık, bat ki akşam olsun, kaybol evlerin ardından, ama n'olur lütfen çabuk ol, hiç olmazsa bugün biraz erken, biraz erken bat, bat, bat!...

Bat ki kararsın ortalık ve Muhammet Cavvah gelsin, n'olur yeter artık, kaybol!...

Ve karardı ortalık, işini bitiren Muhammet Cavvah da geldi!

Muhammet Cavvah tipik bir Yemen'li Çok uzun boylu, başı poşulu; kocaman, kabzası değerli taşlarla süslü bir cenbiye belinde, Ekose eteklik altında ak don, uzun çoraplar, altı lastik ağır bir sandalet ve sırtında biçimli bir ceket, bıyıklı ve kısa sakallı, bir dev!

Bakıyoruz birbirimize, iki elini uzattı, uzattım ellerimi, iki elim o kocaman elleri

arasında kayboldu:

"Ehlen ve sehlen ya Muhammet Cavvah hoş geldin?"

"Ehlen ve sehlen ya faddal!"

"Avni Baba, bak şimdi ne diyeceğim, söyle Muhammet Cavvah'a, ne biliyorsa, ne anımsıyorsa tek tek anlatsın sana, sen de bana aynen söyle, yani kendin anlatıyormuşun, konuşuyormuşun gibilerine, mümkün?"

"Ayvah, mümkün, lâkin telaşlanma efandım, ben bakacağım şimdi, kahvenizi içiniz efandım, buyurun!"

Ses alma aracının düğmesine dokundum, ince kahverengi şerit usuldan usuldan dönmeye başladı. Mikrofonu Cavvah'a doğru uzattım, halının üzerinde kaydı mikrofon, ses alma aracının kırmızı ibresi deli gibi sallandı ve yerinde durdu. Mırıl mırıl anlatıyor Cavvah, Avni baba can kulağıyla dinliyor ve bana söyledikleri geçiyor mini şeride:

"...Zülfiye hanım benim amcamın yani Muhammet amcamın karısı idi. İki çocuk getirdi."

"Yani?"

"Yani demek istiyor efandım, ikki çoccik doğurmuştur, getirmiştir, ayvah Cavvah?"

"Çocuklar... Ben o zaman on bir yaşında bir çocuktum, iki çocuk ise ölmüştür!"

Ah benim deli içim, durmayan, kıpır kıpır eden yüreğim, sakin ol, atma böylesine çılgın gibi

Muhammet Cavvah, o yıllar öncesi, çocukluğunun anı kalıntılarının yokluyor olmalı ki bir an sustu, daldı gözleri, Belindeki cenbiyenin gümüş zincirleriyle oynuyor hafiften hafiften!

Sonra yine başladı konuşmaya. Gözüm Avni Babanın yüzünde, oradan çıkaracağız, anlayacağım bakışlarından Zülfiye'nin ne olduğunu.

Konuklarından yaşlı bir bay, uzandı mikrofona, "Ben anlatayım," dedi, anlatmaya başladı.

"Teyzen Zülfiye hanım San'a'da idi, buraya yani Bürülazep'a geldi. Sonra Taiz'e git-

ti, oradan Hüdeyde'ye, on yıl oturdu Hüdeyde'de. Mutasarrıf Ragıp Beyin hanımı Ümmi Pakize vapurla İstanbul'dan gelecekti. Ben de gittim karşılamaya, Ümmi Pakize ve Zülfiye Hanımı bir seyyareye koydum"

"Peki ama, o zaman Yemen'de seyyare yani otomobil var mıydı?"

"Vardı birkaç tane. Tam beş gün yol geldik. Hüdeyde, San'a arası diyelim adına. Ümmi Pakize Arapça bilmez, Zülfiye Hanım tercümanlık yapıyor Ümmi Pakize'ye, Zülfiye zayıf görür idi, ama kör değildi. Sonra San'a'ya geldik, bizi çok merak etmişler, telgraf makinesiyla aramışlar efandım. Evet telgraf çekmişler Hüdeyde'ye onlar da demişler, seyyare ile yola çıktılar.. Sonra efandım, birlikte indiler Ragıp Beyin evine. Burada bir kadın var, adı Tagiye Salla, Tagiye Salla kadın, o zamanlar Ragıp Beyin evine çok gelir gider idi. Tagiye Salla kadın sağdır ve burada yaşar; soracağız ona, bilmesi lâzım Zülfiye'yi, bakacağız."

"Ne zaman?"

"Bukra!"

"Hayır, şimdi bakacağız!"

"Yallah ya faddal Muhammet Cavvah, yallah, hane, Tagiye Salla ümmi, yallah!"

Cavvah, dediklerimi anlamış olmalı ki yerinden fırladı... Cavvah taksi şoförü. Seyyaresine atladık, karanlığı yırtarak daldık caddelere, sonra ara sokaklara, daha ara sokaklara, Sorduk, sorduk, sorduk ve bulduk evi, yumrukladık kapıyı, neden sonra açıldı.

Fakir bir ev, yaşlı bir kadın... İşte bu, işte bu Tagiye Salla, son umudum, umudumuz; anlattılar, anlattılar.. Tagiye, ara sıra bize bakıyor, anlamsız bu bakışlar, dinliyor dinliyor. Kalbim duracak, ama ağzını açmıyor Tagiye Salla, sonra mırıldandı bir şeyler, çevirdiler:

"Bilmiyorum...Ben hatırlamıyorum, hatırlamıyorum!"

Cavvahın seyyaresine yığılıp kaldım, hey San'a, koca San'a, teyzemi de yutan San'a, ne diyeyim, ne edeyim sana?

.....

San'a-Adisababa uçuşunu yapacak

Yemen Hava Yolları'nın Boeing 727 uçağı, karanlıkta, gün doğmadan San'a Hava-alanından burnunu yıldızlara doğru dikti. San'a uyuyor, teyzem, teyzem de uyuyor mu şu evlerin birisinde, yoksa nice vatan evladı gibi, o da şu topraklara mı karışıp gitti?

Boeing 727'de iki yolcu var!

Birisi Filiz, diğeri ben!

Dört hostes dört dönüyor etrafımızda, ne varsa uçakta bize sunuyorlar, yüz yetmiş kişilik uçak, sanki bizim özel uçağımız!

Cibuti'ye indik.

Cibuti'den havalandık.

Çılgın bir yağmurun içinde uçuyoruz, kara bulutlar geçiyor, dalıyoruz bulutlara, yağmur... Yağmur ve işte Adisababa göründü, sağaldı uçak, indik...

Silahlı askerler adım başında!

Burada da iç savaş var!

Tüm gözler bizde. "Buradan ayrılmayın," buyruğu verildi. Yöremizde, tetiğe

her an basabilecek askerler! Uçakta neden başka yolcu olmadığı şimdi daha iyi anlaşıyor. Bir görevliyi inandırıp telefon etme iznini zorla alabildik. Büyükelçiliğimizden bir arkadaş gelip kurtardı bu silahlılardan.

Ankara'da tanıdığım Fransız bir öğretmen bayan arkadaşın evine gittik kendisi, iki gün önce Paris'e uçmuş; komşusundan anahtarını aldık.

Adisababa savaş havasında.. Kapkara, kıvırcık saçlı, karınları şiş, ne üste var ne başta, çocuklar... Çocuklar, avuçlarını açıyorlar, avuçlarının içi daha açık renk. Fincan gözleri hüzün içinde..

Bir başka dev uçak, Adisababa-Nairobi uçuşunu yapacak dev uçak yine yüzlerce silahlının arasında. Aramalar, aramalar, tepeden tırnağa aramalar ve uçaktayız, Kenya'ya, Nairobi'ye doğru....

İşte Nairobi..

Çabuk geçiyor buradaki unutulmaz günler.

Şimdi Mısır'a Kahire'ye doğru gidiyor uçak.

Sonra bir başka uçak. Beyrut'a doğru havalanıyor.

Beyrut ateşler içinde, iç savaş tüm şiddetiyle sürüyor, bu üç beş kez geldiğim, birisinde yine altı gün savaş muhabirliği yaptığım koca Beyrut, yıkıntılar içinde. Evler yanıyor, fabrikalar yanıyor, silah sesleri duyuluyor havaalanında!

Sonra KLM, Beyrut'tan İstanbul'a gitmek üzere savaşları, gözyaşlarını ardında bırakıyor.

Neden öldürmeli, neden, neden öldürmeli, sevmeli değil? İnsanları.. Doğayı.. Her şeyi neden öldürmeli, sevmeli değil?

Koltuğu iyice yatırdım, uzandım, kapattım gözlerimi.

Günlerdir, gördüklerimiz, yaşadıklarımız, üstünte çekilmiş fotoğraflar gibi, içimde anlatımsız bir boşluk...

Teyzem ölmedi.. Teyzem sağ... Teyzemi bulacağım... Seni bulacağım ya Zülfiye, öksüz Zülfiye... Yine geleceğim!

Annem, anam geldi yanıma.

Boynuma sarıldı, bastı bağrına tıpkı, ama tıpkı eski günlerdeki gibi... Fısıldıyor kulağıma:

"Oğul!... Oğul!... Can oğul, sağ ol sen, sağ ol, can oğul, oğlum benim, yavrum!"

Bende anama sarıldım... Ne güzel şey ana kucağı?

"Yine mi ağlıyorsun be ana, yine mi ağlıyorsun?"

Saçlarını okşuyorum, ipek gibi, yumuşaçık; yüzü sımsıcak ama hüzün içinde...

"N'olur ağlama anam, ağlama!.. Ağlama, n'olur ağlama artık!"

Bir el dokundu omuzuma hafifçe, açtım gözlerimi, hostes "İstanbul'a geldik, inişe geçeceğiz, lütfen kemerlerinizi bağlayınız"

Dev uçak süzüldü, süzüldü ve iniverdi Yeşilköy Havalimanına.

Gazipaşa / Antalya

KAYNAKÇA

1- Çöl Cehenneminden Anılar - Vasıf. İ. Otyam, 8 Mayıs 1955 Dünya Gazetesi

2- Hacı Raşit Paşa - Tarihi Yemen ve San'a

3- Asaf Tankıkut - Yemen Anıları

4- Zeki Ehiloğlu - Yemen'de Türkler

5- Yemen, San'a doğumlu Şükrü Galip Erker'in bana yolladığı mektuplar

6- Tanin Gazetesi 18.2.1911, sayı 884

7- Asaf Tankıkut -Yemen Notları

8- Yargıç Hüseyin Kâmil (Ertur) in yayımlanmamış anıları

ÇAĞDAŞ ÇOCUK KİTAPLARI DİZİSİ

1- KENTİ YİYEN ÇOCUK	H. İzzettin Dinamo
2- DONDURMALI SİNEMA	Oktay Akbal
3- YEŞİL EV	Oktay Akbal
4- DUYDUK DUYMADIK DEMEYİN	Muzaffer İzgü
5- BİRBİRİNE EŞ BEŞ KARDEŞ	Bilgesu Erenus
6- BİZ VARIZ	Talip Apaydın
7- SAVAŞ VE KÜÇÜK BARIŞ	Demirtaş Ceyhun
8- ÇİÇEKLERİN DİLİ	Mehmet Başaran
9- SAKAR TAY	A. Kadir Bulut
10- HIZIR PAŞA	Ümit Kaftancıoğlu
11- ŞÜLGÜR DERESİ	Ümit Kaftancıoğlu
12- KÜÇÜK YARIŞÇI	Hasan Kıyafet
13- UÇAN TİLKİ	Hasan Kıyafet
14- ANADOLU EFSANELERİ	Yalvaç Ural
15- BEN ÇOCUKKEN	Müjdat Gezen
16- CAPON	Kerim Korcan
17- GARİP NASIL OKUYACAK	Adnan Özyalçıner
18- YILDIZLARI ÇALMIŞLAR	Hakkı Özkan
19- GÜLYÜZLÜ TARLALAR	Sulhi Dölek
20- KAN TURALI	Adnan Binyazar
21- ARKADAŞIM BİLGİSAYAR	Hikmet Altınkaynak
22- DÜNYA ÇOCUK ÖYKÜLERİ	Bülent Habora
23- ÇÖP TOPLAYAN ÇOCUKLAR	Ahmet Uysal
24- ZAR KANAT	Samim Kocagöz
25- SIPANIN DÖRT YILLIĞI	Abbas Cılga
26- HERKESİN BİR İŞİ VAR	Gülsüm Akyüz
27- DELİ ALİ	Mehmet Seyda
28- SOKAK KEDİLERİ	Celal Özcan
29- BU HOCA BAŞKA HOCA	İldeniz Kurtulan
30- MAVİ BENEKLİ SARDALYA	Yılmaz Elmas
31- RUGAN AYAKKABILAR	Emine Dilan Özkorkmaz
32- BENEKLİ YAŞADIMI	Handan Derya
33- TAVUK MASALI	Melda Fereli
34- UZAYLI CÜCELER	Leyla Kıyafet
35- YEDİ RENKLİ SAAT	Muzaffer İzgü
36- EBEM KUŞAĞI	Tülay Ferah
37- HASIR ÖREN PADİŞAH	Sennur Sezer
38- BABAMIN SEDEFLİ ÇAKISI	Necati Güngör
39- YİĞİTLER YİĞİDİ VE UÇAN AT MASALI	Ataol Behramoğlu
40- AĞLAMA ANAM	Fikret Otyam
41- UÇUP GİDEN KENT	Melisa Gürpınar
42- KÜÇÜK İSTASYON	Adnan Özer

GENDAŞ A.Ş.
Tel: 52710 20 - 520 8212 - İST

Çatalçeşme Sokak
No: 19 Gendaş İşhanı
Cağaloğlu-İSTANBUL